

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Marina Lukina

**ELEKTROONILINE VALVE KUI VANGISTUSE
ASENDUSTÕKEND, SELLE REGULATSIOON JA KOHT EESTI
KARISTUSÕIGUSES**

Magistritöö

Õppekava HAJM08/15, peeriala Eesti avalik ja eraõigus

Juhendaja: Aleksandr Popov, MA, LL.M

Tallinn 2019

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	3
SISSEJUHATUS	4
1. KINNIPIDAMISOSAKONDADE POOLT KOHALDATAVATE ISIKU VABADUSE PIIRAMISEGA SEOTUD KARISTUSTE OLEMUS JA TEOREETILISED ALUSED	4
1.1. Vabadusekaotusliku karistuse kujundamine ja arendamine Eestis ja välismaal	11
1.2. Elektroonilise valve olemus ja kontseptsioon ning selle rakendamine karistusõiguses	19
2. KINNIPIDAMISASUTUSTE POOLT VABADUSE PIIRAMISEGA SEOTUD KARISTUSTE TÄIDEVIIMISE ÕIGUSLIK REGULATSIOON	22
2.1. Kinnipidamisosakondade tegevuses kasutatava vanglakaristuse tagajärjed	22
2.2. Elektroonilise valve kui alternatiivse karistusmeetme kasutamise tõhusus vangistusega kaasnevate negatiivsete aspektide vähenemisele	25
3. ELEKTROONILISE VALVE KOHALDAMISE KORRASTAMINE NING ANTUD TEGEVUSE TÕHUSTAMISEGA KAASNEVAD EETILISED PROBLEEMID	22
3.1. Elektroonilise valve kui vangistusele alternatiivse karistusmeetme sobitumine isiku põhiõiguste ja vabaduste kaitse kontseptsiooni	22
3.2. Kinnipidamisasutuste poolt määratud elektroonilise valve kui vangistusele alternatiivse karistusmeetme õigusliku regulatsiooni parandamine ja tõhustamine	25
KOKKUVÕTE	44
SUMMARY	48
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	52

LÜHIKOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on anda ülevaade kehtivast olukorrast vangistusele alternatiivse karistusmeetme regulatsioonist ja selle probleemkohtadest Eestis. Käsitletakse õiguslikke meetodeid, mis aitavad elektroonilise valve rakendamist parandada ja tõhustada. Uurimise käigus selgub elektroonilise valve olemus ja see, millisel juhul antud karistusmeedet saab nimetada tulemuslikuks. Teaduskirjanduse, teiste riikide regulatsioonide, Euroopa Liidu institutsioonide eeskirjade ja kohtupraktika analüüsimisel saadakse tulemuseks soovitusel mille alusel tõhustada Eesti karistussüsteemi.

Uurimisprobleemile ammendava vastuse andmiseks kasutatakse asjakohaseid, kehtivaid õigusakte ja nende kommenteeritud väljaandeid, õiguslaseid teadusartikleid, Justiitsministeeriumi poolt koostatud kriminaalpoliitilisi analüüse, Euroopa Liidu institutsioonide määruseid, soovitusi ja eeskirju elektroonilise valve osas. Metodoloogilise osa moodustab loogiliste, võrdlevate, struktureeritud, ning üldistatud analüütiliste meetodite sümbioos.

Elektroonilist valvet kui vangistuse alternatiivset karistusmeedet võib nimetada tulemuslikuks, kui vanglakohtade arvu vähenemise tagajärjel alaneb seeläbi Eestis kuritegevuse retsidiivsuse määr. Efektiivsust mõõdetakse kriminogeensuse tase, ülevangistatuse ja retsidiivse kuritegevuse vähenemise dünaamika vaatlemise teel.

Võtmesõnad: karistusõigus, elektrooniline valve, vangistus, retsidiivsus, põhiõigused ja vabadused.

SISSEJUHATUS

Riigi karistusõiguslik praktika õiguskorra tugevdamisel tuleneb mitmete faktorite koosmõjust. Nendeks faktoriteks on sotsiaal-majanduslik, poliitiline, õiguspoliitiline suhe. Pelgalt kuritegevuse statistika ning dünaamika alusel ei saa määrata, kuivõrd on riigis õiguskord tagatud. Kuritegevus on ühiskonna elanikke seas üheks negatiivseks õiguskorra rikkuja näitajaks, seega fokuseerib riigi seadusandlus õiguskorra tagamisel just kriminaalmenetluslikke ja karistust täideviivate seaduste.

Riigi kriminaalpoliitikal, turvalisuspoliitikal ja julgeolekupoliitikal on eesmärgiks ühiskonna turvalisuse tagamine. Sellegipoolest on kriminaalpoliitika oma võimaluste poolest erinev, kuna avaliku korra tagamisega laiemas mõistes, näiteks liiklusohutusega, tegeleb riigi turvalisuspoliitika ning tänu julgeolekupoliitikale on tagatud Eesti territoriaalne terviklikkus ja sõltumatus.¹

Teemavalik käsitleb süüteo eest määratud karistuse täideviimist karistusõiguses. Karistusseadustik eristab põhilisi karistuse vorme, milleks on kuriteo eest kohaldatavad põhikaristused, täpsemalt § 44 milleks on rahaline karistus, § 45 milleks on vangistus ning § 46 käsitleb juriidilise isiku sundlõpetamist. Ülekriminaliseerimise tunnuseks võib pidada olukorda, mida Timo Reinthal on oma artiklis analüüsinud ja välja toonud, et karistusõiguslike vahenditega sekkumine peab toimuma üldise põhimõtte alusel, milleks on asjaolu, kus isiku poolt toime pandud tegu vajab riigipoolset hukkamõistu ning mille tagajärjeks saabuks ühiskondlik õigusrahu. Praegu liigub artikli autori hinnangul karistusõiguse suund ülekriminaliseerimise poole ja olemasolev seadusandlus karistusõiguse valdkonnas nõuab tõhustamist ning aega praktika väljakujunemiseks.²

---

¹ Justiitsministeerimi koduleht. Kriminaalpoliitika arengusuunad. Tallinn 2017. <http://www.just.ee/et/kriminaalpoliitika-arengusuunad> (18.09.18).

² Reinthal, T.; Karistusõiguse suund – ülekriminaliseerimine?; Juridica: 2010, nr 10, lk 740-750.

Põhiseaduse § 15 lõige 1 ja § 14 sätestavad põhiõiguse tõhusale õiguskaitsele ja ausale õigusemõistmisele. Õigusriigis peab olema kohtusüsteem, mis otsustab üksikisiku õiguste ja vabaduste ulatuse üle.³

Oma artiklis inimväärikust alandava kohtlemise kriteeriumite ning nende rakendamise üle kinnipidamistingimuste hindamisel väljendab analüüsi autor Carolin Toomingas asjaolu, et Eesti halduskohtu menetluses on enamus kaebusi seotud kinnipidamistingimuste üle.⁴ Karistusõiguse ja kriminaalpoliitika arengu tendents on olnud kahesuunaline- ühelt poolt on toimunud nihked karistusmeetmete täideviimise humaniseerituse suunas ning teiselt poolt karistuste karmistamine erinevate raskustasemega kuritegude eest. Vabadusekaotuslike meetmete rakendamine on tihedalt seotud isiku õiguste ja vabaduste kaitsega ja seadusandlus peab olema balansseeritud karistuse määramise osas.

Elektrooniline valve on üheks alternatiivseks vabadusekaotuslikuks meetmeks, mis tekib humanismi põhimõtte baasil. See tähendab, et tuleb fokuseerida mitte ainult sellele, mida kavandatav muutus hakkab tootma (antud töö kontekstis lühiajaliste vangistuste ja kuritegevuse retsidiivsuse eeldatav vähendamine). Igat kinnipeetavat tuleb vaadelda kui eraldiseisvat indiviidi ning suutma temas välja tuua positiivne areng, milleks antud töö kontekstis on kriminogeense käitumise vähendamine või elimineerimine indiviidi tasandil. Samuti eesmärgiks on mitte ainult vähendada kinnipeetava kannatusi vanglas, vaid saavutada elektroonilise valve kui alternatiivse karistuse kandja positiivne areng indiviidi tasemel.⁵ Seega, humanismi printsiibi alusel ei tohi inimest kasutada vahendina mingi teise eesmärgi saavutamiseks. Inimõiguste kaitse kontseptsiooni all mõistetakse inimõigusi õigustena, mis kuuluvad sõltumata õigusaktidest igale üksikisikule tema inimeseksolemise tõttu.⁶ Arvestades Euroopas kasutusel olevate elektroonilise valve seirekavadega, laieneb inimõiguste kaitse kontseptsioon vabaduse piiramisele ja võtmisele, privaatsuse häirimisele ja sissetungimisele kolmandate isikute privaatsussfääri ning isiku liikumisvabadusele.

---

³ Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012. <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-15/> (18.09.18).

⁴ Toomingas, C. Inimväärikust alandava kohtlemise kriteeriumid ning nende rakendamine kinnipidamistingimuste hindamisel. Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Riigikohtu halduskolleegiumi seisukohad. *Juridica*: 2016, lk 165-174.

⁵ Dahlen, K., Johnson, R. The Humanism is in the Details: An Insider's Account of Humanistic Modifications to a Cognitive-Behavioral Treatment Program in a Maximum-Security Prison. *The Prison Journal* 90(1), SAGE Publications 2010, lk 115–135.

⁶ Hersch, J. *Human Rights in Western Thoughts*, raamatust Diemer, A. *Philosophical Foundations of Human Rights*. Paris: UNESCO, 1986. lk 131-148.

Elektrooniline valve oli Eestis esimest korda rakendatud 2007. aasta mai kuus. Viie aasta jooksul, ehk 2012. aasta lõpu seisuga oli ligikaudu tuhandele isikule elektroonilist valvet kohaldatud põhiliselt karistusseadustiku § 76 alusel, mis tähendab tingimisi ennetähtaegset vabanemist. Alates 2011. aastast karistusseadustikus toimunud muudatuste alusel sai võimalikuks asendada vahistamist elektroonilise valvega, samuti kohaldada elektroonilist valvet kuni kuuekuulise vangistuse asemel ning kriminaalhoolduse raames seatud tingimuste rikkumise korral määrata elektroonilist valvet lisakohustusena.⁷ Vaid 2017. aastal pikenes elektroonilise valve määramise tähtaeg kuni kaheteistkümne kuuni.⁸

Justiitsministeeriumi seletuskirjast kriminaalpoliitika arengusuundadest aastani 2018, analüüsi osas, mis annab lühiülevaate kriminaalpoliitika olulisematest arengusuundadest ning kuritegevusest aastatel 2003 – 2008 selgub, et aastal 2003 oli Eestis 100 000 elaniku kohta 339 kinnipeetavat, aastal 2008 oli aga kinnipeetavaid 272. Eestis elab kokku ligikaudu 1,316 miljonit inimest. Ligikaudne arvutus näitab, et kinnipeetavate arv oli vähenenud 919 isiku võrra, ehk 4575-lt 3656-ni, mis moodustab 20%. Kinnipeetavate arvu vähenemist seostatakse alternatiivkaristuste kasutuselevõttuga ning samuti ka vanglate reformiga. Kuna 2007. aastal rakendati Eestis esmakordselt elektroonilist järelevalvet siis esimese aasta näitajad olid juba 2008. aasta lõpuks olemas ja moodustasid 187 elektroonilise valve all olevat isikut.⁹

Seaduse korrastamise tagamiseks on võimalus tugineda Euroopa Liidu institutsioonide soovitudele alternatiivkaristuste reguleerimisele. Näiteks Euroopa Kriminaalhooldusamet on fokuseerinud elektroonilise valve kasutamisele, pidades seda töövõimeliseks alternatiiviks vangistusele. Ka Euroopa Nõukogu 2014. aasta Ministrite Komitee eeskirjad elektroonilise valve rakendamise suhtes annavad alust pidada taolist karistusmeedet abistavaks vanglas kinnipeetavate isikute arvu vähendamisel. Antud väide on leidnud põhjendatust ja toimivust paljudes Euroopa riikides.

---

⁷Ahven, A., Kruusement, A., Elektroonilise valve kohaldamine. Kriminaalpoliitika analüüs Nr 2/2013. 1.04.2013 http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/elektroonilise_valve_kohaldamine_2-2013.pdf (18.09.18). lk 1

⁸ Karistusseadustik - RT I, 13.03.2019, 77 § 75¹ lg 3

⁹ Justiitsministeerium, Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018 seletuskiri, http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/seletuskiri_kriminaalpoliitika_arengusuunad_aastani_2018.pdf (18.09.18) lk 4.

Probleemiks peetakse kõrget kuritegevuse retsidiivsuse määra vanglakaristust kandnute seas. Justiitsministeeriumis läbiviidud uuringus retsidiivsusest Eestis analüüsiti nende isikute retsidiivsust, kelle suhtes erineval otstarbel kriminaalmenetlus lõpetati. Muuhulgas analüüsiti vanglast vabanenute isikute retsidiivsust. Analüüsi tulemusena selgus, et kahe aasta jooksul kohtuotsusega uues kuriteos süüdimõistetute kõrgeim retsidiivsusmäär oli reaalselt vanglakaristust kandnud isikutel. Vanglakaristust lõpuni kandnud isikutest sattus vanglasse ühe aasta jooksul tagasi üks viiendik.¹⁰

Elektroonilise valve rakendamise kohta käivates kohtulahenditest võib täheldada kohtu otsust määrata isikule lisakohustus, milleks võib olla näiteks alkoholi ja uimastite tarbimise keeld. Lisaks tekitab probleemi asjaolu, et elektroonilise valve eeldatavat kriminogeenset käitumist pärssivat mõju ohustab süüdlase ligipääs keelatud ainetele. See omakorda suurendab riski sooritada korduvkuritegu näiteks narkootiliste ainete käitlemises. Elektroonilise valve täitmise ja järelvalve kord on justiitsministri määrus, mis reguleerib Eestis elektroonilise valve kohustuse täitmist. Teise jao § 9 elektroonilise valve seadmed ja seadmete valik ei sätesta ühtegi vajalikku seadet, mille abil oleks võimalik tuvastada jälgimise all oleva isiku seisundit. Ehk siis kohtu soovitusel ja seaduslike võimaluste vahel on teatud ebakõla, mida võimaluse korral tuleb likvideerida.

Lõputöö eesmärgiks on õigusteoreetiliste ja organisatsiooniliste meetodite väljatöötamine, et parandada karistusmeetmete rakendamist alternatiivsete vahenditega vabaduse piiramise osas, suurendades elektrooniliste seirevahendite kasutamise tõhusust.

Selleks, et täita lõputöös sätestatud eesmärgid, peab autor vajalikuks teatud ülesannete lahendamist. Nendeks on karistust täitvate asutuste ja institutsioonide moodustamise ja arengu analüüsimine nii Eestis kui välismaal, sealhulgas asutuste raskusi ja probleeme karistuse kehtestamise õiguslikku reguleerimise alal. Analüüsi teel peab autor vajalikuks leida tõestust, et kui kinnipeetav on vanglas isoleeritud, siis on tema õigused intensiivsemalt riivatud kui nad oleksid elektroonilise jälgimise all ning et lühiajalisele vangistusele alternatiive rakendades

---

¹⁰ Ahven, A., Roots, A., Sööt, M-L. Retsidiivsus Eestis 2017. Kriminaalpoliitika uuringud nr27. Justiitsministeerium. Juuni 2018. (http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/retsidiivsuseestis_2017.pdf) (20.09.18).

korduvkuritegevuse määr Eestis väheneb. Korduvkuritegevuse määra alandamiseks tehakse toetades teaduslikule analüüsile ettepanekud antud sanktsiooni rakendamise tõhustamiseks.

2009 aasta seisuga kandis Justiitsministeeriumi andmetel vanglakaristust 3550 kinnipeetavat ning arengukava nägi ette plaani antud arvu 2012. aastaks vähendada 3200-ni ja 2015. aastaks 3000-ni võttes ette selliseid meetmeid nagu suurem ennetähtaegne vabastamine, karistusaja lühendamine ja muuhulgas ka alternatiivsete karistusmeetodite rakendamine.¹¹

Et leida uurimisprobleemile lahendus, on vajalik uurida teiste Euroopa riikide (eelkõige Skandinaavia) regulatsioone elektroonilise valve osas ning hinnata Euroopa Liidu asutuste soovitusi ja nõuandeid taolise mittevabadusekaotusliku sanktsiooni kohta mis oleksid kooskõlas isiku põhivabaduste- ja õiguste kontseptsiooniga. Samuti anda ülevaade eelistest lühiajalise vangistuse asendamises elektroonilise valvega.

Siit kujuneb järgnev hüpotees: elektroonilist valvet kui vangistusele alternatiivse karistusmeetme rakendamist võib nimetada tulemuslikuks, kui vanglakohtade arvu vähenemise tagajärjel alaneb seeläbi Eestis kuritegevuse retsidiivsuse määr.

Kriminaalõiguse seadusandluse karmistamine ei pruugi anda tulemust kuritegevuse vastu võitlemisel. Selleks on vaja viia läbi teaduslik uuring, mis on suunatud karistusõiguslike meetmete tõhusamaks muutmisele. Tekib vajadus lähemalt analüüsida karistusmeetmeid, mis ei ole seotud kinnipeetavate täielikku isoleerimisega ühiskonnast. Elektrooniline valve ongi vabaduse osaline piiramine. Taoline vabaduse piiramise meetod on sobilik isikutele, kes on süüdimõistetud kuritegude eest, mis ei avalda suurt ohtu ümbritsevale keskkonnale ning mida isik võib kanda ilma sotsiaalsest keskkonnast isoleerituna.

Vajadus toimiva alternatiivse vabadusekaotusliku meetodi järele on mõjutatud asjaolu poolt, et toimunud on ka rahvusvaheline karistuslike meetodite reform. Alternatiivse vabadusekaotusliku meetodi otsing on käivitanud ka mitmete rahvusvaheliste organisatsioonide analüüsid. Euroopa Kriminaalhooldusorganisatsioon on kajastatud iga aastaselt toimuvate elektroonilise valve konverentside ettekanded erinevatest Euroopa riikidest. Viimati Riias aprillis 2016. aastal

---

¹¹ Kangur, J. Kriminaalõigusest globaliseerivas maailmas. Avaldatud: „Õiguse sotsiaalsest olemusest“ Kaugia, S. Tartu: Audentes University, 2009. <http://www.xn--taastavigus-lfb.ee/Kriminaal%C3%B5igusest%20globaliseerivas%20maailmas.pdf> (20.09.2018) lk. 98- 102.

toimunud konverentsil osales professor Mike Nellis, kelle teadusuuringuid on autor kasutanud ka antud magistritöös. Balti riikidest oli kohal ka Eesti riigi esindaja. Arutleti elektroonilise valve evolutsioonist Balti riikides, võrreldi omavahel statistikat ning moodustati töögrupid, kus tutvustati teiste Euroopa riikide praktikat antud teemal.¹²

Vabaduse kaotuse negatiivseteks tagajärgedeks oli välja toodud eelkõige süüdimõistetu sotsiaalse kohanemise taseme langus, kinnipeetava perekonna läbielamised, kinnipeetava suutmatuse argiellu naasta. Taoline analüüs on vajalik ka selleks, et vähendada lühikesi vanglakaristusi väheohtlike kuritegude eest. Analüüsi lõpus peab selguma ka see, kuivõrd alternatiivsed vabadusekaotuslikud meetmed suudavad retsidiivsust vähendada ja karistust ära kandnud isikud ühiskonnaellu tagasi suunata.

Justiitsministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna analüüsitalituse endise juhataja Jako Salla karistuse asendamist ja karistusest vabastamist puudutavate muudatuste analüüsist selgub, et vanglakaristuse vähendamise eesmärgiks on korduvkuritegevuse määra alandamine. Arenenud alternatiivne karistuste süsteem võimaldab lähtuda kuritegevusele kalduvale isikule tema vajaduste põhiselt selliselt, et kontsentreerub nendel kuritegevust soodustavatel teguritel mis vajavad konkreetse isiku puhul korrigeerimist. Teisest küljest võimaldab vanglakaristuste vähendamine minimaliseerida ja/või vältida vangistusest tulenevaid negatiivseid mõjusid, mis omakorda retsidiivsuse kasvu mõjutavad. Salla arvates on vangistuse ülemäära kasutamine mitte ühiskonna kaitsev meede vaid ühiskonna turvalisust kahjustav tegur. Praegu on Eesti karistusõiguse süsteem karistuse asendamisega seotud sanktsioonide, sellistele nagu üldkasulik töö, sõltuvusravi ja elektrooniline valve praktikas väiksemal määral orienteerunud, kui reaalsele vanglakaristusele.¹³

Nimetatud asjaolud koos määratlevad lõputöö aktuaalsuse. Lõputöö objekti moodustavad karistusõiguse ja menetlusõiguse normide koostoime, mis reguleerivad alternatiivsed karistuslikku meedet, milleks on elektrooniline valve. Samuti elektroonilise valve üle otsustamise, määramise ja täideviimise praktikat.

---

¹²10th CEP Conference on electronic monitoring in europe. Back to the future. 19-21 april 2016. Riga, Latvia. <http://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/Report-EM-2016-.pdf>

¹³ Salla, J., Karistuse asendamist ja karistusest vabastamist puudutavad muudatused. Juridica: VIII/2014, lk 592-602 .

Lõputööd koostatakse kvalitatiivsel uurimismeetodil, andes uurimisprobleemile ammendava vastuse. Töö eesmärgi saavutamiseks kasutatakse asjakohaseid, kehtivaid õigusakte ja nende kommenteeritud väljaandeid, õiguslaseid teadusartikleid, Justiitsministeeriumi poolt koostatud kriminaalpoliitilisi analüüse. Vajalik on analüüsida ka teiste, eelkõige Skandinaavia riikide elektroonilise valve rakendamise norme, Euroopa Liidu institutsioonide määruseid, soovitusi ja eeskirju elektroonilise valve osas. Metodoloogilise osa moodustab teaduslik lähenemine, mis koosneb loogilistest, võrdlevatest, struktureeritud, süstematiseeritud ning üldistatud analüütilistest meetoditest. Teaduslik uudsus seisneb aktuaalse probleemi uurimises ja analüüsimises. Praktilisus väljendub seadusandluse uuendamise ja täiustamise soovitude väljatöötamises.

1. KINNIPIDAMISOSAKONDADE POOLT KOHALDATAVATE ISIKU VABADUSE PIIRAMISEGA SEOTUD KARISTUSTE OLEMUS JA TEOREETILISED ALUSED

1.1. Vabadusekaotusliku karistuse kujundamine ja arendamine Eestis ja välismaal

Isiku õigushüvede kahjustamisel ja nende kaitseks rakendab karistusõigus sanktsioone. Sanktsioonid on karistusõiguses vajalikud kui kahjustatakse isiku õigushüvesid. Sanktsiooniõiguse autori Jaan Sootaku selgitusest tulenevalt tähendab sanktsioon seadusega ettenähtud sündi või mõjutusvahendit. Eesti õiguses eksisteerib erinevaid sanktsiooni liike, nagu karistus väär- või kuriteo eest, sunniraha või mõne tõkendi asetamine või piirang.¹⁴ Karistusõiguses on eetilise tagamiseks kasutusel sanktsioonid kui mõjutusvahendid suurema õigusrikkumise vältimiseks ja/või ennetamiseks.

Eestis kohaldatakse süütegude eest karistamisel Karistusseadustiku sätteid. Täna kehtiv karistusseadustik võeti vastu 2001. aastal. Selliseks, nagu karistusseadustik praegusel ajal eksisteerib, on ta välja kujunenud kahe karistusõigusreformi tagajärjel.

Nendeks olid Eesti esimese iseseisvusaja karistusõigusreform, mis hakkas kehtima 1. veebruaril 1935. aastal ning Eesti vabariigi 1991. aasta iseseisvumisest tulenev karistusõigusreformi teine etapp, mille eesmärgiks oli nõukogude ideoloogiliste põhimõtetega seostuvate kuriteokoosseisude kõrvaldamine ja sanktsioonisüsteemi ümberkorraldamine. Uuel arengusuunal aga hakkas Eesti karistusõigus arenema 1. detsembril 2009 jõustunud Lissaboni lepinguga loodud Euroopa Liidu institutsionaalsete kavade väljatöötamisest. Lissaboni leppega muudeti Euroopa Liidu lepingut ja Euroopa Ühenduse asutamislepingut, laiendas oluliselt Euroopa Liidu pädevust liikmesriikide karistusõiguse ja kriminaalmenetlusõiguse normide ühtlustamisel ning samuti õiguskoostöö dokumentide vastu võtmisel.¹⁵ Tänapäevaks on Eesti karistusõigus ja ka kriminaalmenetlused läbinud Euroopa Liidu liikmesriikide karistusõigust käsitlevate direktiivide standardiseerimise protsessi.¹⁶ Karistusõiguse revisjon toimus ka uuemal ajal, mil Riigikogu

---

¹⁴ Vilms, K. Selge eestikeelne akt Euroopa Liidu õiguse kontekstis. *Õiguskeel* 2005, nr 1 lk 6. Viidatud Sootak, J., *Sanktsiooniõigus. Karistuslikud sanktsioonid ja nende kohaldamine*. Juura, Tallinn 2007. lk 14.

¹⁵ Rosin, K. Euroopa Liidu kriminaalõiguse areng Lissaboni leppe jõustumise järel. *Juridica* IX/2015, lk. 659-668.

¹⁶ Pikamäe, P., *Eesti karistusõigus: XX sajandi reformidest Euroopa Liidu karistusõiguse sünnini*. 2013. Kriminaalpoliitika.ee kodulehel

põhiseaduskomisjonile laekus Justiitsministeeriumi 2014.aastal koostatud nimekiri eesmärkidest karistussüsteemis, mis pidid endaga kaasa tooma ülekriminaliseerimise vähendamise ja karistuste süsteemi korrastamise.¹⁷ Revisjoni tulemusel valmis eelnõu muudatuste kohta, mis käsitlesid karistusseadustiku üldosa karistuse asendamist ja karistusest tingimisi vabastamist. Muudatuste eesmärgiks oli karistuste alternatiivide lisamise abil kohtute paindlikkuse suurendamine.¹⁸ Sellest, kuidas loodud alternatiivsed vabadusekaotuslikud meetmed mõjutasid revisjoni käigus rakendatud seadusemuudatusi on autor läbi viinud analüüsi, millest kirjutab antud lõputöö teises ja kolmandas peatükis. Selleks aga, et mõista elektroonilise valve olemust ning töötada välja meetmed, mille eesmärgiks on parandada antud karistuslikku meetodi organisatsioonilist ja õiguslikku raamistikku, on autori arvates esmalt vaja anda ülevaade elektroonilise valve kui alternatiivse vabadusekaotuslike meetodi moodustumist ja arengut Eestis ja välismaal.

Elektroonilise valve alguspärane tähendus dateerib 1970. aastasse Ameerika Ühendriikidesse, kus see oli üheks etapiks karistuslike sanktsioonide seast, lisaks reaalsele vangistusele ja kohati ihunuhtlusele. Taoline vabadusekaotuslik sanktsioon kandis nime "koduarest" ning oli suunatud vangistusega seotud kulude ja ülerahvastatusega võitlemiseks. Esmalt kasutati seda alaealistel ja seejärel täiskasvanud kurjategijatel. Olulisel määral mõjutas koduaresti võimalusi tehnoloogiline areng, mis tõi kaasa koduarestil olevate süüdimõistetute üle elektroonilise jälgimise ja kontrolli võimalusi. Järgnevalt olid föderaalvalitus ja mitmed osariigid rakendanud koduvahistamise programmid, mis sisaldasid elektroonilist järelevalvet ja paljudel juhtudel üldkasulikku tööd.¹⁹ 1997. aastal hakati Florida osariigis kasutama globaalset positsioneerimissüsteemi tehnoloogiat, mis jälgis reaajas satelliitide abil karistust kandvaid isikuid, kellele võis olenevalt toimepandud süüteo iseloomust kehtestada ka liikumiseks keelatud tsoone.²⁰ Ameerika Ühendriikidest on antud karistusmedet laenanud ja lasknud kohandada suures osas Inglismaa ja Wales.²¹

---

https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/eesti_karistusoigus_xx_sajandi_ref_ormidest_euroopa_liidu_karistusoiguse_sunnini_priit_pikamae.pdf (07.09.2018) lk 2-4, 7.

¹⁷ Justiitsministeeriumi koduleht. Pevkur: 2014. aasta on karistusõiguse korrastamise aasta. https://www.just.ee/et/uudised/pevkur-2014-aasta-karistusoiguse-korrastamise-aasta_välja_otsitud_07.09.2018.

¹⁸ Salla, J., Karistuse asendamist ja karistusest vabastamist puudutavad muudatused. *Juridica*: VIII/2014, lk 602

¹⁹ J., R. Lilly. R. A. Ball. Brief History of House Arrest and Electronic Monitoring. *Northern Kentucky Law Review* Volume: 13 Issue:3 Dated:1987 Pages:343-374.

²⁰ U.S. Department of Justice Office of Justice Programs National Institute of Justice. *Electronic Monitoring Reduces Recidivism*. September 2011, NCJ 234460.

²¹ Nellis, M., The 'Tracking' Controversy: The Roots of Mentoring and Electronic Monitoring. *Youth Justice*, August 2004; vol. 4, 2: lk 81.

Eestis jõustus esimene kriminaalhooldusseadus 1.mail 1998. aastal ning seda võib pidada kriminaalhooldussüsteemi loomise alguseks. Kriminaalhooldussüsteemi loomise põhieesmärgiks siiaaani on olnud ühiskonna turvalisemaks muutmine, sealhulgas alternatiivseid vangistuse viise rakendades. Vanglateenistuse seisukohalt tugineb selline eesmärk eeldusele, et madala raskustasemega ehk teise astme kuriteo (kusjuures selle eest on ette nähtud kuni viie aastane vanglakaristus või rahatrahv)²² sooritanud isikut võib jätta lühiajaliselt vangistamata, kui kehtestada järelevalvele tema üle ja lisaks panustada tema kriminogeense käitumise muutmisele. Kriminaalhooldustöö hõlmab endas tegevusi, mis edendavad õigusrikkujate taasühiskonnastumist, mis on üks korduvkuritegevuse vähendamisele suunatud teguritest.²³ Sellest tulenevalt võib elektroonilise valve rakendamist seaduses ettenähtud korras pidada ühiskonna turvalisust mõjutatavaks elemendiks. Vabadusekaotuse alla kategoriseerivad ka § 86 psühhiaatriline sundravi ja § 87 lg 4 alaealiste õigusrikkujate erikool.²⁴ Eesti õigussüsteemis on kasutusel lühiajalise vabadusekaotuse kaks vormi, nendeks on lühiajaline vangistus ja arest. Kehtiv karistusõigus näeb ette vabadusekaotuse nii kuritegude kui väärteude eest, kusjuures Karistusseadustiku § 45 lg 1 alusel kuriteo eest kohaldatava minimaalse vangistuse pikkuseks on üks kuu, väärteo eest võib aga kohaldada aresti kuni kolmekümne päevani.²⁵ Seega eeldavad mõlemad lühiajalise vabadusekaotuse vormid, nii lühiajaline karistus kui arest alternatiivset vabadusekaotusliku meetodi rakendamist. Oluline on eristada, mis kaalutlustel ja milliste eelnevate tingimuste seadmisel saavad isikul täidetud kriteeriumid, mis võimaldavad tema puhul kasutada elektroonilise valvega kaasnevaid asjaolusid. Nendeks asjaoludeks on muuhulgas ka rakendatava toimimismudeli sobitumine üksikisiku põhiõiguste kaitse kontseptsiooni ning seda analüüsib autor järgnevates peatükkides.

Eestis loetakse õigusrikkujate kinnipidamist üheks vangla peaülesandeks ja liigitatakse selle teostamist avalikuks teenistuseks. Avaliku teenistuse seaduse § 2 lg 2 alusel loetakse vanglateenistust avaliku teenistuse hulka.²⁶ Vangistusseaduse § 105 sätestab, et vangla on Justiitsministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus, mis viib täide vangistust ja eelvangistust seaduses sätestatud korras²⁷. Sellised riigiülesanded nagu avaliku korra tagamine, riigikaitse ja

---

²² Karistusseadustik — I, RT I, 13.03.2019, § 4 lg 3.

²³ Vanglateenistuse koduleht. Karistuse kandmine, kriminaalhooldus. <http://www.vangla.ee/et/karistuse-kandmine/kriminaalhooldus> (14.03.2017).

²⁴ Karistusseadustik — RT I, 13.03.2019, 77 § 45, 48, 86, 87 lg 4.

²⁵ Sootak, J., Sanktsiooniõigus. Karistuslikud sanktsioonid ja nende kohaldamine. Juura, Tallinn 2007. Lk 95-103.

²⁶ Avaliku teenistuse seadus – Riigi Teataja I, 06.07.2012, 1 § 2 lg 2.

²⁷ Vangistusseadus — Riigi Teataja I, 2000, 58, 376 § 105.

korrarikkujate suhtes sunnimeetmete rakendamine on oma funktsionaalse liigutuse poolest Euroopas võrdlemisi sarnanev.²⁸ Eestis reguleerib vanglateenistust Vangistusseadus ja kuigi vangistuse osas osutub võimalikuks rakendada ka avaliku teenistuse seadust, tuleneb vanglateenistuse lõplik regulatsioon esmalt Vangistusseadusest kui eriseadusest.²⁹ Tulenevalt asjaolust, et elektroonilise valve kui alternatiivse karistusmeetme rakendamise roll on avalikul teenistusel, rakenduvad üldised avaliku teenistuse põhimõtted, mida tuleb elektroonilise valve määramisel järgida. Üheks selliseks põhimõtteks, mida autor antud lõputöös kasutab on suunitlus Euroopa Liidu ja selle kodanike õigustele ning karistusmeetme objektiivsus ja läbipaistvus.

Euroopas leidis elektroonilise valve kasutamine aset alates 1990. aastast ning jätkub praeguseni. Euroopa riigid on arendanud enda isikliku seadusandluse ja poliitika elektroonilise valve kasutamise osas. Euroopa kriminaalhooldusorganisatsioon on pidanud kõnelusi ja tähelepanekuid elektroonilise valve kohta, edendades Euroopa institutsioonide soovitusi seaduste rakendamisel. Osad Euroopa kriminaalhoolduskeskused on järelevalve tehnoloogia üle rohkelt kartust avaldatud ja rõhutanud arvamust, et taolise tehnoloogiaga ei saa asendada kompetentse ja professionaalse seose vanglaametniku ja kinnipeetava vahel kogukonna sees.³⁰ Kriminaalhoolduskeskused on kaasatud otsustuse langetamise protsessi, kuna neile on usaldatud ülesanne varustada kinnipeetava isiku kohta informatsiooniga, mis võib osutada mõjuvaks temale elektroonilise valve kehtestamisel.³¹ Kuid oluline on rõhutada, et antud alternatiivne karistuslik meede aitab kontrollida süüdimõistetut ka vangla kogukonnast väliselt ning see annab alust pidada elektroonilist valvet hoiatavaks meetmeks selle kestvuse perioodil. Nüüdseks aga on elektrooniline valve laialt kasutusel Euroopas ja see on eelkõige konkreetses vormis kasutatav järelevalve süsteem, millel on oma regulatiivne kord.

Samas toimub elektroonilise järelevalve kasutamine riigiti erinevalt. Rakendamise eesmärk on aga võrdlemisi ühine- mitmekesine karistuse täitmine. Ühelt seisukohalt on elektroonilise valve kasutuselevõtt vaieldamatult viinud rohkemate karistusteni ja kohtulike sekkumisteni ühiskonnas. Teisalt aga, ei ole elektrooniline valve iseenesest karistuslik meede selle väga traditsioonilises tähenduses, kuid see sõltub kuivõrd intensiivselt see karistust kandvale isikule

---

²⁸ Lang, K., Vanglateenistus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 2002 lk 4.

²⁹ *Ibid*, lk 4.

³⁰ Electronic monitoring : recommendation CM/Rec (2014) 4 / adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 February 2014 and explanatory memorandum. Strasbourg : Council of Europe, 2016, lk 15.

³¹ Nunes, J.R.: The Portuguese Pilot Project on Electronic Monitoring. In: Mayer, M., Haferkamp, R., Levy, R. (Eds.): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? Freiburg 2003, pp. 155-158.

mõjub. See võib osutada ka toetavaks meetmeks isiku rehabilitatsiooni teekonnal, kuid siiski jätab see meede endale õiguse kontrollida ja juhtida.³² Rahvusvahelises õiguses puudub vabaduse piiramise kui karistusliku meetme üldine määratlus, vaid on nimetatud seda iseloomustavad tunnused. Näiteks Ühinenud Rahvaste Peaassamblee 1990. aastal toimunud kokkutulekul koostatud Tokio Reeglite alusel on muuhulgas teiste alternatiivsete mõjutusvahendite seast soovitatud kinnipeetavate paranduslikke organisatsioonidesse saatmise kaalumist. Suurema paindlikkuse saavutamiseks, võttes arvesse kuritegude olemust ja raskustaset, kurjategija isiksust ja biograafilisi andmeid, ühiskonna kaitsmise huvisid ning põhjendamata vangistuse kasutamise olukordi, tuleks ette näha mitmesuguseid vangistamisele alternatiivseid vabaduse piiramise meetmeid, nii kohtueelsed kui kohtulikke.³³

Kuni 2005. aastani oli Rootsi ainuke Skandinaavia riik, kus taoline sanktsioon oli kasutuses. Kusjuures Rootsis olid algul elektroonilise valve sihtgrupiks need kinnipeetavad, kellele oli määratud kuni kolme kuune vanglakaristus. Teatavasti pikenes see aeg hiljem kuue kuuni. Alates aastast 2007 on kinnipeetavatel Rootsis õigus taotleda elektroonilise valve alla asumist tulevikus, juhul kui nende vangistuse pikkuseks on alguspäraselt minimaalselt 6 kuud. Vangistuse lõppedes peaks see kaasa aitama kinnipeetava reintegreerumisele.³⁴ Rootsis hakati intensiivset elektroonilist valvet kasutama majanduslikel põhjustel kinnipeetavate ülalpidamiskulude kärpimiseks ja samuti ka vanglas vabandusekaotuse kandmise kahjuliku mõju ärahoidmiseks. Süüdimõistetud kandis karistust oma elukohas, tal oli õigus elukohast lahkuda kriminaalhooldajaga eelnevalt kokku lepitud kohtadesse. Elektroonilise valve kestvuse vältel ei olnud lubatud alkoholi ja narkootiliste ainete kasutamine ja antud nõude täitmist kontrolliti. Intensiivset elektroonilist valvet sai rakendada maksimaalselt kolm kuud.³⁵ Rootsi Ülemkohus ehk riigikohus peab elektroonilist valvet kriminaalkaristuseks. Tulenevalt sellest on isikul, kellele on mõistetud maksimaalselt kaksteist kuud, on võimalik seda karistust kanda elektroonilise jälgimise all. Antud karistust kandval isikul on kohustus karistuse kandmise ajal püsida elukohas

---

³² Beyens, K., Roosen, M. Electronic Monitoring in Belgium: a penological analysis of current and future orientations. *European Journal of Probation*, 2013. Lk 67.

³³ United Nations: General Assembly. United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules). A/RES/45/110, 68th plenary meeting, 1990. <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r110.htm> (11.09.2018).

³⁴ Kristoffersen, R. Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2011 – 2015. University College of Norwegian Correctional Service. 2016. Lillestrøm: Kriminalomsorgen. https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/nordic_statistics_2011-2015.pdf (11.09.2018) lk 12-13.

³⁵ Euroopa Nõukogu konverents "Kinnipeetavad ja karistuspoliitika Eestis, Lätis ja Leedus. Stockholm, 22.-24. oktoober 1997 / Rootsi Vangla- ja Kriminaalhooldusamet ja Euroopa Nõukogu, lk 70.

ning lahkuda ainult teatud ajal ja tingimustel, näiteks tööle minnes. Isiku liikumist kontrollitakse pidevalt. Samuti võib mõningatel juhtudel Rootsi Vangla- ja Kriminaalhooldusamet ise otsustada asendada vanglakaristust elektroonilise valvega väljaspool vanglat.³⁶

Edaspidi tutvustas Taani 2005. aastal elektroonilise valve võimaluse kinnipeetavatele, kes olid maksimaalselt kolmeks kuuks vangi süüdi mõistetud. Süüdimõistetute sihtgruppi kuulusid reeglina alkoholihoobes sõidukit juhtinud autojuhid ning ilma lubadeta sõidukit juhtinud autojuhid. 2006. aasta kevadest lisandusid sihtgruppi alla 25. aastased kuni kolmekuuse vanglakaristusega isikud. 2008. aastal aga tunnistati antud otsus tühiseks. Alates 2010. aasta juulist, sai Taanis elektroonilist valvet määrata isikutele, kelle reaalne vanglakaristus ei olnud pikem kui viis kuud ning 2013. aasta juulist pikenes vanglakaristuse aeg kuni kuue kuuni. Samal ajal otsustas Taani anda võimalust määrata elektroonilise valve alla ka need isikud, kellel oli reaalselt vanglakaristust jäänud kanda veel kuni kuus kuud. Sama printsiipi on järginud ka Soome, otsustades 2006. aasta oktoobris anda võimalus määrata elektrooniline valve isikutele, kellel oli vanglakaristust jäänud kanda kuni kuus kuud. Novembris 2011. aastal võttis Soome vastu seaduse, mille kohaselt sai kuni kuuekuulist vangistust asendada elektroonilise valvega.³⁷ Soomes asendatakse lühiajalisi karistusi kuni kuue kuu ulatuses nendele õigusrikkujatele, kes ei kvalifitseerunud üldkasulikku teenistusse kas alkohoolsete või muude sotsiaalsete probleemide tõttu.³⁸

Hollandis on kasutusel mõlemad elektroonilise valve rakendamise mudelid, kus seda kasutatakse nii integreerituna paranduslikke programmide sisse kui ka sõltumatu karistusliku sanktsioonina.³⁹ Norra võttis elektroonilise valve kasutusele 1. augustil 2008. aastal ning Norra seaduste kohaselt sai elektroonilist valvet rakendada kinnipeetavatel, kellele oli määratud kuni nelja kuune vanglakaristus või nendele, kellel jäi vanglakaristust neli kuud kanda.⁴⁰ Seega võib järeldada, et elektrooniline valve täidab tingimisi karistuse eelkäija funktsiooni.

---

³⁶ Rootsi Ülemkohtu koduleht. Intensiivne elektrooniline järelevalve. 2009. <http://www.hogstadomstolen.se/Funktioner/English/Legal-proceedings/Criminal-sanctions/Foot-tag/> (29.09.2018)

³⁷ Nellis, M. Surveillance and Confinement: Explaining and Understanding The Experience of Electronically Monitored Curfews. – European Journal of Probation, Vol 1, No 1, 2009 lk 1.

³⁸ Lappi-Seppälä, T., Criminology, crime and crim.justice in Finland. European Journal of Criminology, March 2012; vol. 9, 2: lk 214.

³⁹ Boelens, R.: Electronic Monitoring in The Netherlands. In: Mayer, M., Haverkamp, R., Levy, R.: (eds): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe?. Freiburg 2002, pp. 81-88.

⁴⁰ Kristoffersen, R. Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2011 – 2015. University College of Norwegian Correctional Service. 2016. Lillestrøm: Kriminalomsorgen.

Skandinaavia riikide (Taani, Soome, Island, Norra ja Rootsi) põhjal aastal 2016 Ragnar Kristoffersen poolt valminud statistilises aruandes on toodud aastate 2011 – 2015 vangistuste statistika. Selles on toodud nimetatud riikide vahel võrdlusena kinnipeetavate keskmist arvu kategooriate alusel. Arvulised näitajad kajastavad keskmist kriminaalhooldusaluste arvu, sealhulgas neid, kes olid paigutatud elektroonilise valve alla. Samuti ka isikute arvu, kes olid mingil aastal esimest korda paigutatud kriminaalhoolduse raames väljaspool vanglat elektroonilise valve alla. Eelpool loetletud Skandinaavia riikide nõuete kohaselt peavad kinnipeetaval olema täidetud minimaalsed nõuded selleks, et teda saaks asetada elektroonilise valve alla. Nendeks nõueteks on elukoha olemasolu, päevased toimingud, sellised nagu töö või koolis käimine ning elukohas elavate kolmandate isikute nõusolek olema ühes ruumis elektrooniliselt jälgitavaga. Samuti eksisteeris neil keeld ruumist lahkuda, välja arvatud eelnevalt kindlal ajal kokkulepitud kohtadesse minemiseks ning alkoholi ja uimastite tarvitamine. Tingimuste täitmist kontrolliti järelevalve süsteemide abil.⁴¹

Järgnevalt toob autor välja arvuliste näitajatega võrdluse, milles on väljendatud riikide kaupa aastate 2011 kuni 2015 vältel kriminaalhoolduskeskuses arvel olevad ning elektroonilise valve all olevad isikud. Võrdlusest nähtub, et kõige madalam kriminaalhooldusaluste arv on Islandil, sellele järgneb Norra, edasi järgneb Soome, Taani ning Rootsi. Rootsis arvel olevate kriminaalhooldusaluste arv oli aastatel 2011 kuni 2015 Skandinaavia riikidest suurim. Autori arvates seisneb Islandi ja Norra arvuliste näitajate suur vahe riikide elanikkonna arvus ja pindala suuruses. Teisisõnu on Rootsi antud riikidest suurima pindala ja elanikkonna arvuga ja Island kõige väiksema pindala ja elanikkonna arvuga riik. Teiselt poolt aga Norras, elanikkonnaga üle viie miljoni inimest⁴² on 1.jaanuari .2018 aasta seisuga on kriminaalhooldusaluste arv olulisel määral väiksem, kui umbes sama elanikkonnaga Taanil. Viie aasta lõikes kõigub kriminaalhooldusaluste arv Taanis ligikaudu seitsme tuhande isiku võrra. Soome on elanikkonna arvu ja pindala poolest ligikaudu võrdne Norraga, kuid Soomes oli viie aasta lõikes arvel olevaid kriminaalhooldusaluseid ligikaudu üks tuhat isiku võrra rohkem, mis ei ole siiski nii marginaalne

---

https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/nordic_statistics_2011-2015.pdf (11.09.2018) lk 12-13.

⁴¹ Kristoffersen, R. Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2011 – 2015. University College of Norwegian Correctional Service. 2016. Lillestrøm: Kriminalomsorgen. https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/nordic_statistics_2011-2015.pdf (11.09.2018) lk 12.

⁴² Statistics Norway, Key figures for the population. 2018, Statistics Norway's Information Centre. Statistics <https://www.ssb.no/en/befolkning/nokkeltall/population> (21.11.2018).

vahe kui Norra ja Taani puhul. Elektroonilise valve all olevaid ning kuni kuus kuud enne vanglakaristuse lõppu elektroonilise valve alla paigutatud isikute arv on kõige kõrgem samuti Rootsis ning kõige madalam Islandil. Antud arvud vastavad suurima kriminaalhooldusaluste arvuga riigile ja madalaimale. Autor võttis kokku viie aasta riigis arvel olevate kriminaalhoolduste arvu ning arvutas välja elektroonilise valve all olevate kriminaalhooldusaluste suhtarvu protsentides. Aluseks on võetud kriminaalhooldusaluste isikute arvu summa viie aasta peale kokku ning elektroonilise valve alla määratud isikute viie aasta peale summeritud arv, mis väljendab tundmatut ehk X-i. Tulemus kõikus vahemikus 2,46 % kuni 6,65 %. Kõige suurem elektroonilise valve all olevate kriminaalhooldusaluste protsent oli Norras, mis moodustas 6,65% kogu kriminaalhoolduskeskuses olevatest isikutest. Sellele järgneb Soome, 5,25%, Taani 3,67%, Rootsi 3,17% ning Islandis on kõige väiksem maht elektroonilise valve all olevaid isikuid kogu arvel olevatest kriminaalhooldusalustest. Norras on suhteliselt madala üldise kriminaalhooldusaluste arvu kohta suhteliselt kõrge elektroonilise valve all olevate isikute osakaal.⁴³

Sellest võib järeldada, viie aasta peale kokku on just Norra kasutanud taolist alternatiivkaristuse määra kõige rohkem. Võttes arvesse Islandi väikest pindala ja madalat elanikkonna arvu, on arvestatav, et nii kriminaalhooldusaluste arv kui elektroonilise valve all olevate isikute protsentuaalne maht on Skandinaavia riikidest kõige madalamad. Soome, Taani ja Rootsi elektroonilise valve all olevate kriminaalhooldusaluste arv püsib enam-vähem samas vahemikus, kuid kui Soome asub registreeritud kriminaalhooldusaluste üldarvu poolest keskel, siis elektroonilise valve all olevate isikute poolest asub ta analüüsis osalevate Skandinaavia riikide seast teisel kohal. Seega võib järeldada, et viie aasta lõikes kasutas Soome elektroonilist valvet alternatiivkaristusena üsna aktiivselt.

Antud peatükis analüüsiti vabadusekaotusliku karistuse kujunemist ja arengut Eestis ja välismaal. Analüüsi kokkuvõtteks võib järeldada, et muudatuste sisseviimine Eesti karistussüsteemi oli tingitud muudatustest Eesti karistusõiguses. Eelkõige tekkis vajadus vastandada Eesti karistuspoliitikat Euroopa Liidu standartidega ja rakendada nendele standarditele vastavaid seadusi. Välismaa praktika analüüsil saadus tulemus näitas, et

---

⁴³ Kristoffersen, R. Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2011 – 2015. University College of Norwegian Correctional Service. 2016. Lillestrøm: Kriminalomsorgen. https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/nordic_statistics_2011-2015.pdf (11.09.2018) lk 26-30.

elektroonilise valve kui sanktsiooni eesmärgiks peetakse mitmete sotsiaalsete ja õiguslike probleemide lahendamist, eelkõige vanglates süüdimõistetute arvu vähendamist ja samuti madala raskustasemega ehk teise astme kuriteo sooritanud süüdistatavatele karistuse kandmine ilma ühiskondlikku isolatsioonita. Kas ja kuivõrd täidab nimetatud hüpotees oma eesmärgi on kirjeldatud järgnevatel peatükkides.

1.2. Elektroonilise valve olemus ja kontseptsioon ning selle rakendamine karistusõiguses

Karistuse praktiline oluline koht kriminaalpoliitikas. Õigusrikkumiste eest määratud karistus moodustab kriminaalpoliitika olemuse ja suunitluse. Sihipärase riikliku kriminaalpoliitika puudumise kohta on K. Kimmel märkinud oma artiklis, mis käsitleb võitlust kuritegevusega, et riigi kriminaalpoliitikat võib pidada edukaks siis, kui on rakendatud kriminaalvastutuse teoreetilised ja rakenduslikud osad. Seadusega reguleeritud kriminaalvastutuse ettenägemine, karistuse kohaldamine ning täideviimine moodustavad kriminaalpoliitika põhieesmärgi ja olemuse.⁴⁴ Riikliku järelevalvet nende tegevuste üle teostab avalik võim. Seaduses sätestatud süütegude toimepanemise eest karistatakse isikut Eesti õigusruumis vastavalt Karistusseadustiku sätetele. Enne kui vaadelda elektroonilist valvet korralduslikus ja õiguslikus aspektis kui vangistuse asendustõkendit, käsitleb autor antud meetodi teoreetilisi aspekte.

Elektroonilise valve täpset definitsiooni annab karistusseadustiku § 75¹ lg 1, mis sätestab järgmist: "Elektrooniline valve on süüdlasele kohtu poolt määratud tähtajaks pandud kohustus alluda liikumisvabaduse piirangute või narkootiliste või psühhotroopsete ainete või alkoholi tarvitamise keelu täitmise kontrollimisele elektroonilise seadme abil, mis on kinnitatud süüdlase keha külge ning mille abil on võimalik kindlaks teha süüdlase asukoht või alkoholi või narkootilise või psühhotroopse aine tarvitamine. Elektroonilise valve seadme liigi valib kriminaalhooldusametnik."⁴⁵ Elektroonilise valve õiguslikku raamistikku analüüsides tuleb välja selgitada mõned asjakohased küsimused. Üheks selliseks on elektroonilise valve koht kriminaalkaristuse süsteemis. Eestis juhib vanglateenistust Justiitsministeerium, mille

---

⁴⁴ Kimmel, K. Edukas võitlus kuritegevusega eeldab ajakohast ja sihipärasest riiklikku kriminaalpoliitikat. *Juridica* IV/2000, lk. 258-266.

⁴⁵ Karistusseadustik —I, RT I, 13.03.2019, § 75¹ lg 1.

haldusalasse kuuluvad Eesti vanglad. Elektroonilist valvet kasutatakse Eestis alternatiivkaristusena alates 2007. aastast ning selle rakendamise võimalused laienesid mitmete jõustunud seadusemuudatuste tagajärjel. Kõige värskem nendest on 14.juunil 2017. aastal vastu võetud karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadusega kehtestatud kord. Nimelt karmistati seoses sõidukit jooles seisundis juhtimisega kaasneva õigusrikkumise tagajärge, täiendades paragrahvi 75 lõiget 2 punktiga 10, mille alusel kuriteo toimepanemise asjaolusid ning süüdlase isikut arvestades, võib kohus määrata, et süüdlane on käitumiskontrolli ajal kohustatud alluma alkoholi tarvitamise keelu täitmist kontrolliva elektroonilise seadme valvele, kui ta on selleks eelnevalt nõusoleku andnud.⁴⁶ Teiseks oluliseks muudatuseks on elektroonilise valve maksimaalse ajalise kehtivuse pikendamine kuuest kuust kaheteistkümne kuuni.⁴⁷ Alkoholi tarvitamist kontrolliva seadme kasutuselevõtt on Eesti praktikas esmakordne ning sellest tulenevalt täiendati 19. märtsil 2019. aastal kriminaalhooldusseaduse § 2 kriminaalhooldusaluse kirjeldust, millesse lisati, et kriminaalhooldusalune on muuhulgas isik, kes allub alkoholi tarvitamist kontrollitavale seadmele.⁴⁸

Üldiselt aga käsitlevad elektroonilise valve rakendamist Eesti karistusõiguses mitmed seadused. Karistusseadustikus on sätestatud kriminaalhooldusele määramise alused ning kriminaalhooldusseaduses on reguleeritud kriminaalhoolduse praktilised küsimused. Samuti on olemas justiitsministri määrused, mille alusel on alternatiivkaristuste täideviimine reguleeritud. Nimetatud määrus reguleerib elektroonilise valve ettevalmistamist ning kohustuse täitmist ja valve seadmete valikut ja paigaldamist, rikkumisele reageerimist ning muid administratiivseid ülesandeid.⁴⁹ Kriminaalhooldus kuulub samuti kriminaaltäitevõiguse reguleerimisalasse. Kriminaalhooldust viib läbi kriminaalhooldusametnik ja tema tegevus on reguleeritud kriminaalhooldusseadusega.⁵⁰ Vangistusseaduse kommenteeritud väljaande selgitusel ei defineeri vangistusseadus elektroonilise valve mõistet, vaid nagu sätestab § 22 on tegemist soodustuste kohandamisega kinni peetavale ning elektrooniline valve on selles kontekstis kui täiendav abinõu. Soodustuse saaja jaoks on antud paragrahvi puhul elektrooniline valve pigem hüve. Vanglateenistuse ametnik võib aga näiteks seada täiendavaid piiranguid § 32 lg 4¹ alusel,

---

⁴⁶ Karistusseadustik — Riigi Teataja I, 2001, 61, 364 § 75 lg 2 p 10.

⁴⁷ Ibid., § 75 lg 3.

⁴⁸ Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus - RT I, 19.03.2019, 3 § 2.

⁴⁹ Elektroonilise valve täitmise ja järelevalve kord – Riigi Teataja I, 2007, 20, 334.

⁵⁰ Vanglateenistuse koduleht. Karistuse kandmine, kriminaalhooldus, kriminaalhoolduse õiguskorraldus. <http://www.vangla.ee/et/kriminaalhooldus/kriminaalhoolduse-oiguskorraldus> (14.03.2018).

ehk kinnipeetavale tema väljasõidul elektroonilist valvet kohaldada.⁵¹ Materiaalõiguslikud alused sätestab Karistusseadustiku § 76 lg 1 ja lg 2, mille alusel toimub esimese astme tahtlike kuritegude korral elektroonilise valve rakendamisel poole karistusaja ärakandmine ning esimese astme ettevaatamatusest toime pandus kuritegude puhul saab elektroonilist valvet rakendada vähemalt ühe kolmandiku karistusaja ärakandmisel.⁵²

Oma artiklis nimetab Margo Põbo ennetähtaegselt vabastatava isiku ja kriminaalhooldusaluse vastavust materiaalsetele tingimustele ja kriminaalhoolduse kohaldamise sisulistele eeldustele. Antud eeldustele vastamine tähendab seda, et isiku üle järelevalve teostamise ajal peab olema võimaldatud asjaolu et isik vastaks seatud tingimustele, ehk saaks täita käitumiskontrolliga ettenähtud kontrollnõudeid. Näiteks on üheks oluliseks eelduseks elektroonilise valve kohaldamiseks isiku elukoha sobivus selleks. Antud sobivust kontrollides kriminaalhooldusametnik inspekteerib süüdimõistetu elukoha sobivust jälgimisseadmete paigaldamiseks ning samuti on tal õigus nõuda süüdimõistetult tõendit elukoha kasutamise õiguse kontrollimiseks. Samuti peavad süüdimõistetuga samas elukohas elavad täisealised isikud andma oma nõusolekut elektroonilise valve seadmete paigaldamiseks.⁵³ Kuigi antud eelduste näol on tegemist mõningal määral tehniliste nõudmistega, analüüsitakse lõputöös antud nõuete eetilisi aspekte inimõiguste seisukohalt. Kokkuvõtvalt võib elektroonilist valvet mõista kui kinnipidamisasutuste poolt organiseeritud, seadusliku ja tehnilise tegevuse kogumit, mis hõlmab elektrooniliste vahendite kasutamist määratud isikute vabaduse piiramiseks ja nende käitumise jälgimiseks ja kontrollimiseks. Antud tegevuse raames kogutakse ja edastatakse teavet, et ennetada, pärssida ja avalikustada süüdistatavate poolt seaduse rikkumisega seotud korraldusi.

---

⁵¹ Madise, L., Pikamäe, P. Sootak, J. Vangistusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Koostöös Justiitsministeeriumiga, Tallinn 2014, Juura, lk 79.

⁵² Karistusseadustik — Riigi Teataja I, 2001, 61, 364 § 76 lg 1 ja lg 2.

⁵³ Põbo, M. Vangide arvu vähendamise tagamaad. Juridica X/2011, lk.. Lk 772-733.

2. KINNIPIDAMISASUTUSTE POOLT VABADUSE PIIRAMISEGA SEOTUD KARISTUSTE TÄIDEVIIMISE ÕIGUSLIK REGULATSIOON

2.1. Kinnipidamisosakondade tegevuses kasutatava vanglakaristuse tagajärjed

Euroopa standarditega vastavusse viimisest tingitud karistuspoliitika ja sellest tuleneva vanglasüsteemi muudatused Eesti seadusandluses kaasavad endaga uusi probleemseid kohti, mis vajavad lahendust. Eelnevalt jõuti lõputöös järeldusele, et Rootsi kasutab elektroonilist valvet vangistusest tingitud negatiivsete tagajärgede vähendamisel üsna aktiivselt. Rootsi ja Balti riikide vanglaametite vahel on koostöö kestnud ligikaudu kakskümmend aastat. Euroopa Nõukogu eestvedamisel korraldatud konverentsil Balti riikide kinnipeetavate ja karistuspoliitika analüüsi raames märgiti, et Balti riikide vanglate probleemiks on nende ületäitumine. Koostöös Euroopa Nõukoguga ja Rootsi Vangla- ja Kriminaalhooldusametiga jõuti järeldusele, et tõhusaks meetodiks vanglate ületäitumuse vähendamisel on vabadusekaotuslike alternatiivkaristuste kasutuselevõtmine.⁵⁴ Põhjuseks on vanglate ülerahvastumisega kaasnevad negatiivsed tagajärjed. Seda toetavad ka New York'i Ülikoolis läbi viidud vangistamisega seotud juhtumiuuringud, mis näitasid, et vanglates viib isikut sotsiaalse degradeerumiseni.⁵⁵ Samuti Ameerika Ühendriikide teadlaste poolt viieteistkümne aasta vältel toimunud kinnipidamisasutuste ülerahvastatust puudutav uuring näitas, et vangistatute arvu suurenemine vanglates avaldas negatiivset mõju kinnipeetavate käitumisele.⁵⁶

Donald Clemmer 1940. aastal läbiviidud uurimuses ilmnes selline mõiste nagu prisoneerumine, mis tähendab, et isik, kes on asunud vanglasse ja ühinenud vangla keskkonnaga omandab sealse kultuuri ning mis kinnistub aina rohkem vanglas oldud ajaga. Clemmeri sõnul on lühike karistusaeg selleks teguriks, mis takistab prisoneerumist.⁵⁷ Prisoneerumine avaldab indiviidile

---

⁵⁴ Euroopa Nõukogu konverents "Kinnipeetavad ja karistuspoliitika Eestis, Lätis ja Leedus. Stockholm, 22.-24. oktoober 1997 / Rootsi Vangla- ja Kriminaalhooldusamet ja Euroopa Nõukogu, lk 1.

⁵⁵ Haney, C., Lynch, M. Regulating prisons of the future: A psychological analysis of Supermax and solitary confinement. New York University Review of Law and Social Change 1997, Vol 23, lk 477-570. Viidatud Saar, J. Kriminaalpsühholoogia. Tallinn 2007, Juura, lk 259-269 järgi.

⁵⁶ Paulus, P. Prison Crowding: A Psychological Perspective. New York: Springer Verlag 1988. Viidatud Saar, J. Kriminaalpsühholoogia. Tallinn 2007, Juura, lk 261 järgi.

⁵⁷ Clemmer, D. Prison Community. New York: Holt 1940, Viidatud Saar, J. Kriminaalpsühholoogia. Tallinn 2007, Juura, lk 263.

negatiivset mõju, kuna vanglates eksisteerivad soodsad tegurid nõnda nimetatud kuriteokolledžite tekkimiseks, kus kinnipeetavad täiendavad oma kriminaalseid oskusi, sõlmivad kriminaalseid kontakte ja samastuvad kriminaalse elulaadiga.⁵⁸ Kirjeldatud tegevused tulenevad vangla eripärast, milleks on vanglasüsteemist tulenevad sotsiaalsed nähtused. Nendeks nähtusteks on vangla keskkonnas kinnipeetavate vahel kehtivad mitteformaalsed suhted ja reeglid. Siinkohal võib eristada selliseid protsesse nagu kriminaliseerumine ja vangistumine. Need mõlemad vähendavad vangistuse kui parandusametuse mõju indiviidile. Kriminaliseerumise käigus kujuneb välja kindlate omadustega subkultuurne käitumine, mille tulemuseks isiku kuritegevuslik käitumine intensiivistub.⁵⁹ Vangistumise käigus saavad kinnipeetavale omaseks vangla kui spetsiifilise institutsiooni tunnused ning kinnipeetav hakkab käituma vastavalt nendele.⁶⁰ Kriminaliseerumine ei toeta vangistamise kui sanktsiooni eesmärki isiku õiguskuulekuse parandamisel ja taasühiskonnastumisel. Seega töötab Euroopa Nõukogu välja poliitikat, mida hiljem liikmesriikide siseriiklikule seadusandlusele eeskujuks tuua, mille kontseptsioon on vangistust viimase abinõuna ning vähendada vangla ülerahvastatust ja kuritegude retsidivismi.

Selle toeks Strasbourgis 27-28 november 2014 Euroopa Nõukogu poolt toimunud mitmepoolse kokkusaamisel elektroonilise valve teemal esitleti kontseptsiooni, mille käigus tutvustati, kuidas ülevangistatus ja vangistatud isikute kasv on administratiivsektorile ja kriminaalõiguse süsteemile koormav, nii inimõiguste seisukohalt lähtudes kui haldamise poolest.⁶¹ Analüüsides praegust olukorda Eesti vanglates, on 2019 aasta mai kuu seisuga Eestis vangistatud isikuid kokku ligikaudu 2500 inimest. Kriminaalhooldusaluste arv on ligikaudu 4200, millest 147 kriminaalhooldusalust asub elektroonilise valve all.⁶² Võrreldes 2017.aastaga vähenes 2018.aastal vanglas viibivate vangide arv arv 136 isiku võrra. Uue aasta alguses oli elektroonilise valve alla määratud isikuid 142, sellele eelneva aasta alguses oli neid 129. 2018. aasta jooksul

---

⁵⁸ Rootsi Riikliku Kriminaalpreventsiooni Nõukogu (BRÅ) väljaanne "Our Collective Responsibility: A National Programme for Crime Prevention", PO Box 6494, 113 82, Stockholm, 1997. *Supra* nota 28, lk 42.

⁵⁹ J. Saar. Kriminaalpsühholoogia. Tallinn: Juura 2007, lk 262.

⁶⁰ Ürpus, A. Eluaegne vangistus. Eluaegse vanglakaristuse kandmine ja sellest vabastamine. Tallinn: Multiprint 2013, lk 13.

⁶¹ Multilateral Meeting on Electronic Monitoring . Strasbourg, 27-28 November 2014. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ab8e6> (17.03.2018).

⁶² Justiitsministeerium. Vanglateenistus. Vangide ja kriminaalhooldusaluste arv. <http://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vangide-ja-kriminaalhooldusaluste-arv> (15.03.2018).

määrati elektroonilise valve alla 389 hooldusalust ja aasta enne seda 321 hooldusalust.⁶³ Alates elektroonilise valve rakendamise ajast on tänaseks möödunud üle kümne aasta ja seadusemuudatuste ajendil on toimunud ennetähtaegselt vabanenud isikute arvu hüppeline kasv. Samas on kriminaalhooldajate arv jäänud samaks, tuues endaga kaasa suurenenud töökoormuse.⁶⁴ Elektroonilise valve kasutamisala laiendamine tekitab aga teatud lisakulusid. Põhilisteks kuludeks elektrooniliste seadmete soetamine ning kriminaalhoolduse ametnike tasustamine. Oma elektroonilise valvega lähenemiskeelu kohaldamise analüüsis tegid Kaire Tamm ja Anne Kruusement esialgse hinnapäringu elektroonilise valve seadmete ja halduse osas. Kulude umbkaudseks määratlemiseks arvestati seadme rendihinda ööpäevas ning tark- ja riistvara ööpäevast rendihinda. Samuti arvestati olemasolevate töötajate mahu suurenemisega või koormuse suurenemisega. Tulemuseks saadi elektroonilise valvega lähenemiskeelu rakendamise summaks umbes 50 lähenemiskeelu juhtumi puhul ligi 133 000 eurot aastas.⁶⁵

Võrdluse lihtsustamiseks teisendab arvutab autor ligikaudse elektroonilise valvega lähenemiskeelu rakendamise kulu ühe lähenemiskeelu juhtumi ehk üksikisiku peale, saades tulemuseks 2660 eurot. Mõistagi tuleb arvestada asjaoluga, et Eestis rakendatakse elektroonilist valvet lisaks lähenemiskeeluga seoses ka muudel asjaoludel, kuid antud võrdluse mõte oli saada teada ligikaudse kulu summat. 2019. aasta riigieelarve seaduse seletuskirjas sisaldavas justiitsministeeriumi valitsemisala olulisteks tegevusteks 2019. aasta eesmärkide täitmiseks on muuhulgas ka kinnipeatavate vanglast ühiskonda naasmise toetamine kuuesaja tuhande euroga.⁶⁶ Vanglateenistuse kogueelarve 2019. aastaks moodustab 64 888 343 eurot. Ühe vangis ülalpidamiskulu kuus on ligikaudu 1934 eurot ja iga kriminaalhooldusaluse kohta kulub keskmiselt 75,2 eurot kuus.⁶⁷ Tuleb ära märkida, et vaatamata sellele, et vangistustusele alternatiivsete karistusmeetmete integreerimine on teoreetilises ja praktilises mõttes vangistusega kaasnevate probleemide lahendamisel kasulik, on elektrooniline valve rakendamine üksikisikule kulukam, kui tema vangis hoidmine. Samas on riigieelarve määrad pidevas muutuses ja nendega on võimalik laveerida.

---

⁶³ Vanglateenistus. Vanglateenistuse 2018. aasta ülevaade. <https://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vanglateenistuse-2016-aasta-ulevaade> (04.04.2019).

⁶⁴ Põbo, M. Vangide arvu vähendamise tagamaad. *Juridica* X/2011, lk. Lk 733.

⁶⁵ Tamm, K., Kruusement, A. Elektroonilise valvega lähenemiskeelu kohaldamise analüüs ; (Kriminaalpoliitika analüüs ; 2012, nr. 2) lk 9. 2012, Tallinn: Justiitsministeerium.

⁶⁶ Rahandusministeerium. 2019. aasta riigieelarve seaduse seletuskiri. lk 83.

⁶⁷ Vanglateenistuse koduleht. Vangistuse kulud. <https://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vangistuse-kulud> (21.09.2018).

2.2. Elektroonilise valve kui alternatiivse karistusmeetme kasutamise tõhusus vangistusega kaasnevate negatiivsete aspektide vähenemisele

Õiguskaitse teoorias tähendab õigusliku reguleerimise efektiivsus seadusandja seatud eesmärkide saavutamise tõhusust. Eesmärkideks on seadusandja poolt vastu võetud regulatiivsed õigusaktid. Kinnipidamisasutuste ja kriminaalhoolduskeskuste efektiivsust määravad peamiselt nende tegevuse tulemused, milleks on karistuse kohaldamine ja kohtuotsuste täitmine alternatiivsete vabaduse piiramise meetmetega. Jaan Sootaku arvamusel on kriminaalpoliitika see osa õiguspoliitikast, mis rakendab seadusse neid õiguslikke vahendeid, millega abil saavutatakse sotsiaalseid eesmärke.⁶⁸ Kuritegevuse retsidiivsuse madal määr ja madal vangistatuse tase on ühed ühiskonna turvalisust kujundavad sotsiaalsed eesmärgid. Vabaduse piiramist võib pidada tulemuslikuks, kui kriminaalõiguslike piirangute ja keeldude täitmine on põhjendatud. Vabadust piiravate meetmete põhjendatus peab baseeruma sellistel teguritel nagu süüdimõistetu poolt toime pandud kuriteo liik ja avaliku ohu tase, selle levi, objektiivsed ja subjektiivsed kuriteo tunnused ning sotsiaalse õigluse ja vaadeldava karistuse otstarbekuse arvestamine.

Seadusandja tegevus peab lähtuma negatiivsete ja positiivsete tagajärgede seose põhimõttest. Positiivseteks tagajärgedeks võib pidada õiguskuulekuse tugevnemist, süüdlase mõjutamist läbi sanktsioonide ning negatiivseteks tagajärgedeks võib pidada näiteks moraalse ja/või materiaalse kahju tekitamist kolmandatele isikutele, näiteks süüdimõistetu perekonnale. Kriminalseerumisega kaasnevad reeglina mõlemad aspektid.⁶⁹ Paljudes riikides on vangide arvu kasvuga seostatud selliseid probleeme nagu retsidiivsus ja ebaturvalisus ühiskonnas. Ülevangistatuse ja vanglates käitumise uuringud on näidanud, et indiviidi poolt kasutatava pinna kitsenemisega sageneb vägivaldne käitumine vanglates.⁷⁰ Vanglas toimuvate protsesside negatiivset mõju on hinnanud ja analüüsitud paljude riikide kriminaalsüsteemid. Alates elektroonilise valve algusaastate kasutamisega Euroopas, on erinevates riikides läbi viidud hulgaliselt antud protsessile suunatud ja hinnanguid andvaid uuringuid. Uuringud on erinenud metodoloogilise tüübi ja keerukuse taseme poolest, kuid praktikas eristub siiski mitmekesiseid natsionaalseid prioriteete. Koosmõjus USA-s läbiviidud uuringuga jõuti konsensussele, et

---

⁶⁸ Sootak, J., Kriminaalpoliitika. Juura, 2015, lk 6.

⁶⁹ Clemmer, D. Prison Community. New York: Holt 1940, Viidatud Saar, J. Kriminaalsühholoogia. Tallinn 2007, Juura, lk 82-90.

⁷⁰ Megargee, E. Population density and disruptive behaviour in prison settings. In Cohen, A., Cole, F., Bailey, R. Prison Violence. Lexington, MA: Lexington Books 1976, lk 113-142; Nacci, P., Teitelbaum, H., Prather, J. Population density and inmate misconduct rates in the federal prison system. Federal Probation 1977, Vol 41, lk 26-31. Viidatud Saar, J. Kriminaalsühholoogia. Tallinn 2007, Juura, lk 260-261 järgi.

elektroonilisel valvel on kuritegevust maha suruv efekt selle perioodi kestel, mil isik on sellele allutatud, kui ei ole leitud tõendeid, et see omab pikaajalist mõju kriminogeensele käitumisele, nagu seda suudaks tagada näiteks kriminaalhooldus. Kuigi Šveitsi uuring, mis võrdles omavahel pikaajalist elektroonilise valve mõju ja ühiskondlikult kasulikku tööd võrreldavate õigusrikkujate gruppide vahel leidis, et toimunud oli retsidivismi vähenemine elektroonilise valve all oleval grupil.⁷¹ Samas aga Belgias läbiviidud uuring näitas selgelt, et kahtlusalustele ja nende perekonnale oli keelutunni ajal või koduarestil elektroonilise valve all olemine koormav kogemus.⁷² Piisav, kuid mitte lõplik uurimise käigus selgunud leid avaldub selles, et elektrooniline järelevalve pärsib kriminogeenset käitumist selle perioodi jooksul, mil isik on sellele allutatud, kuid mitte kauem kui selle perioodi jooksul.⁷³ Kanadas läbiviidud uuring väikese valimiga isikute seas näitas, et elektroonilise valve kasutamise algaastatel võimaldas see stabiliseerida nende õigusrikkujate käitumuslikku korda, kes muidu poleks olnud võimelised läbima rehabilitatsiooniprogrammi lõpuni.⁷⁴ On olemas andmeid ka selle kohta, et isegi eraldiseisvad elektroonilise valve alla veedetud keelutunnid võivad stimuleerida mõningaid õigusrikkujaid kuritegevuslikust käitumisest loobuma.⁷⁵ Ka lühiajaline vangistus võib isiku kriminogeensust mõjutada rohkem, kui selle alternatiivid. Lühiajalise vanglakaristuse asemele elektroonilise valve kohaldamine elimineeriks vangistusega kaasnevaid riskitegureid, selliseid nagu pärssivad vangistuse tingimused ja kuritegevuslikud sidemeid teiste vangidega. Seaduserikkuja retsidiivsus oneneb ka tema võimel ühiskonda tagasi integreeruda, näiteks pääseda tööturule. Eelnevalt oli autor järeldusele jõudnud elektroonilise valve positiivses mõjus isiku reintegreerumisele.

Eelnevalt jõuti lõputöös järeldusele, et Rootsi on Skandinaavia maastikul eestvedav riik elektroonilise valve võimaluste kasutamise ja edendamise poolest. Aastatel 1994 – 1998, enne elektroonilise valve ametlikku kasutuselevõttu oli Rootsis rakendatud katsetuslik projekt, kus õigusrikkujatele määrati lühiajalise karistuse asemel elektroonilist valvet. Isikud, kellele oli

---

⁷¹ Killias M., Gillieron G., Kissling I., Villetaz P. Community service versus electronic monitoring – what works better. Results of randomized trial, *British Journal of Criminology*. 2010. 50, pp. 1155-1170.

⁷² Vanhaelemeesch D., Vander Beken T., *Electronic Monitoring: convicts experiences in Belgium. Social Conflicts, Citizens and Policing, Government of Security Research paper series (GofS)*. 2012, series 6, Antwerp.

⁷³ Padgett K., Bales W., Blomberg T. Under Surveillance: an empirical test of the effectiveness and implications of electronic monitoring. 2006. *Criminology and Public Policy*, 5(1) pp. 61-92.

⁷⁴ Bonta J., Rooney J., Wallace-Capretta S. *Electronic Monitoring in Canada. Public Works and Government Services. Canada* 1999.

⁷⁵ Hucklesby, A. Vehicles of desistance? The impact of electronically monitored curfew orders. *Criminology and Criminal Justice*. 2008. 8, pp. 51-57; Hucklesby, A., Understanding offenders compliance: A case study of electronically monitored curfew orders. 2009. *Journal of Law and Society* 36(2), pp. 48-71, Cardiff Law School, Cardiff.

kohtu poolt määratud maksimaalselt kolme kuu pikkune vanglakaristus, said võimaluse veeta see elektroonilise valve all olles koduarestis. Projekti raames viidi läbi korduvkuritegevuse analüüs, mille raames uuriti, kas elektrooniline valve seaduslikustamine on korduvkuritegevust mõjutanud, ning kui, siis millisel määral. Selleks võrreldi gruppi kinnipeetavaid, kes on kandnud oma karistust elektroonilisele valvele allutatuna sobitatud kontrollgrupiga, selleks, et välja selgitada võimalikud erinevused seoses kriminaalse retsidiivsusega. Tulemuseks saadi, et valdav enamus nendest, kes osalesid elektroonilise valve all olevas grupis, ei ole toime pannud korduvaid kuritegusid. Mõju uuring ei ole olnud võimeline tuvastama olulisi erinevusi korduvkuritegusid toime pannud elektroonilise valve all oleva grupi ja võrdlusobjektiks oleva grupi vahel. Seevastu, oli leitud olulisi erinevusi uuringu gruppide jagamisel väiksemateks gruppideks, kus neid analüüsiti vanuse ja riskitaseme baasil. Elektroonilise valve alla määratud grupi madala retsidiivsuse tasemega isikute ja kontrollgrupi vahel oli märgatud olulisi erinevusi. Elektroonilise valve alla määratud grupi eakamate isikute vahel oli täheldatud kõrged korduvkuritegude toimepaneku risk.⁷⁶

Vaadeldud erinevused eri gruppide vahel oli paljulubav leid arvestades jätkunud elektroonilise valve kasutamist ja laiendamist. Autor analüüsis Rootsi riikliku kriminaalpreventsiooni nõukogu kodulehel toodud kuritegevuse statistikat kinnipeetavate kohta. Vangistuse kohta koostatud graafik näitas Rootsi kinnipeetavate arvu aastatel 1975 – 2017. Graafikust selgus, et aastatel 1983 – 1994 oli vanglates kinnipeetavate arv kasvutrendis, ehk toimus vanglate ülerahvastatus, võrreldes seda teiste analüüsis toodud ajavahemikega. Vangide arv Rootsis saavutas oma tipu aastal 1988, moodustades kinnipeetavate arvuks ligikaudu 16 000 isikut. Kõige massiivsem kinnipeetavate arvu langus toimus aastal 1997, mil kinnipeetavaid oli kokku 9 497, ehk peaaegu et pool korda vähem kui siis, mil kinnipeetavate arv püsis tipus. Kuni aastani 2017 on kinnipeetavate arv Rootsis püsinud ilma tugeva arvulise kõikumiseta.⁷⁷ Autori hinnangul selgitab antud asjaolu üsnagi olulisel määral, et elektroonilise valve rakendamisega suutis Rootsi alates aastast 1997 järsult alandada vanglates kinnipeetavate arvu. Autor kaldub järeldama, et Rootsi vanglate ülerahvastatus ei olenenud ainuüksi elektroonilise valve rakendamise võimaluse puudumisest. Kindlasti olid seda mõjutanud mitmesugused teised kriminaalõiguslikud aspektid.

---

⁷⁶ Wennerberg, I., Marklund, F., Niméus, O., Effects of prison-release using electronic tagging in Sweden : report from a trial project conducted between 2001 and 2004. Stockholm : Brottsförebyggande rådet (BRÅ) : Fritze [distributör], 2005, lk 4-8.

⁷⁷ The Swedish National Council for Crime Prevention. Crime statistics - The Prison and Probation Service. <https://bra.se/bra-in-english/home/crime-and-statistics/crime-statistics/the-prison-and-probation-service.html> (09.09.2019).

Kuid ei saa märkamata jätta, et seoses 1997. aasta aktiivse lühiajalise vanglakaristusega õigusrikkujate elektroonilise valvele allutamiselega kahanes ka üldine vangide arv. 1997. aastal järsult alanud vangide arvu langustrend on ennast kinnistunud ka aastatel 2011 – 2017.

Euroopa võrdlevas perspektiivis, on Rootsis madal probleemitase privaatsusega. Kindlasti on sellele rohkem kui üks selgitus. Üks selgitus on see, et seal on teised väärtused kaalul, need mis on potentsiaalselt konfliktis privaatsusega ja neid peetakse sellest tähtsamaks. Üheks selliseks on kriminaalpreventsioon. Aastal 1998 seadus ja selle seaduse eelnõus oli kriminaalpreventsioon oli videovalve objektiks esimest korda. Sellest ajast seaduslik regulatsioon nõudis et videovalve kasutamise eesmärk oleks kuritegevuse ennetamine.⁷⁸ Valve süsteemide vajadus on jätkuvas tõusus, et pakkuda riigi kodanikele ja infrastruktuuridele turvalisust. Uued tehnoloogiad aitavad kaasa elektroonilise seire protsessi täiendamisel, koostades aine võimekamaid süsteeme, mis aitavad vältida ohtlikke olukordi. Sellel põhjusel on elektroonilise jälgimise süsteemidel otsustav roll turvalisuse tagamisel.

Analüüsidest Eesti statistikat, siis nagu selgub Justiitsministeeriumi 2010. aasta retsidiivsuse uuringus, on aastale 2007 ehk Eestis esimest korda elektroonilise valve rakendamise aastale järgnevatel aastatel antud viisil karistust kandnute retsidiivsus selle aja jooksul olnud kõige väiksem, moodustades 20%.⁷⁹ Sellest edasi on toimunud kaks olulist seadusemuudatust, mis laiendasi elektroonilise valvele kasutusala ja kõigutasid seega statistikat. Alates elektroonilise valve rakendamisest Eestis 2007. aasta kevadel kuni 2010. aasta alguseni oli järelevalve alla pandud 500 isikut, kellest 8% oli saadetud tagasi vanglasse rikkumiste tõttu, milleks olid peamiselt ajakava eiramised, mõnel korral jalavõru eemaldamine, alkoholi tarbimine või uue kuriteo toimepanek. Kuna kohus rahuldab elektroonilise valve taotlusi väga valikuliselt, siis osutus antud meede kriminaalhooldusalustele edukalt läbituks.⁸⁰ Aastal 2015. toimus seadusemuudatus, mille alusel muudeti Karistusseadustiku § 73 lg 5, mille alusel sai uue katseajal toime pandud tahtliku kuriteo korral kohaldada tingimisi vabastamist käitumiskontrolliga ning lisatingimusena süüdlast elektroonilisele valvele allutada.⁸¹ Seetõttu

---

⁷⁸ Effective surveillance for homeland security : balancing technology and social issues / edited by Francesco Flammini, Roberto Setola, Giorgio Franceschetti. Boca Raton, FL [etc.] : CRC Press, 2013, lk 56-57.

⁷⁹ Ahven, A., Salla, J., Vahtrus, S., Retsidiivsus Eestis. Tallinn, 2010. Justiitsministeerium. http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/retsidiivsus_eestis._justiitsministeeri_um._2010.pdf (09.09.2018) lk 79.

⁸⁰ Ibid., lk 80.

⁸¹ Karistusseadustik — Riigi Teataja I, 2001, 61, 364 § 73 lg 5.

toimus 2015. aastal järsk tõus elektroonilise valve määramise osas, mis moodustas 282 isikut võrreldes 2014. aasta 157 isikuga.⁸² Vaadates Justiitsministeeriumi 2015. aasta retsidiivsuse analüüsi statistilisi näitajaid selgub, et aastatel 2007 kuni 2014 vabanenud isikute seas oli kõige madalam retsidiivsuse määr elektroonilise valve alla määratud isikute seas. Aastate lõikes kajastus see järgnevalt: 2007 –20%, 2009 – 14%, 2011 – 14%, 2013 – 16% ning 2014 – 12%. Võrdluseks retsidiivsuse määr vanglakaristuse ärakandnute osas, mis jaotus vastavalt: 2007 – 48%, 2009 – 51%, 2011 – 50%, 2013 – 42% ning 2014 – 43%.⁸³ 2016. aastal oli selleks 277 isikut ja 2017. aastal 326 kriminaalhooldusalust. Kriminaalhooldusaluste arv on alates 2009. aastast iga aastaga järjest madalam.⁸⁴ Retsidiivsuse protsentuaalne määr oli kujunenud võrdlemisi madalaks elektroonilise valve alla määratud isikute seas, võrreldes vanglakaristust kandnute isikutega, kelle seas oli retsidiivsuse tase kõrgem. Arvestada tuleb asjaoluga, et pikaajalist vanglakaristust kandvad isikud on rohkem kriminogeensele käitumisele kallutatud ning et risk korduvalt kuritegu sooritada on nende seas kõige kõrgem. Toodud andmetest nähtub, et elektroonilist valvet lühiajalise vangistuse asemel rohkem kasutades, väheneb vangistatute tuues endaga kaasa retsidiivsuse määra alanemise.

Retsidiivsuse vähendamisel on kasutusel mitmed meetmed. Nendest meetmetest ja meetmete efektiivsusest võib leida ülevaadet rahvusvahelistest uurimustöödest. Näiteks viidi Põhja-Ameerikas ja Ühendkuningriigis alates 1958. aastast kuni 1990. aastate lõpuni läbi uuring, mille metaanalüüsi tulemustel selgus vanglakaristuse ja retsidiivsuse seos. Selgus, et need isikud, kelle puhul risk panna toime uus kuritegu oli hinnatud madalaks, sooritasid uut kuritegu enamasti peale vanglakaristust kui pärast kriminaalhoolduslikku karistust. Uurimistöö järgsed järeldused seisnesid teadlaste arvamusel, et retsidiivsuse vähendamiseks tuleb reaalselt vanglakaristust võimalikult sobilikul moel minimiseerida. Samuti leiti antud uuringus, et ülemäärane vangistuse ebaefektiivsus väljendub selle liigses kulukuses.⁸⁵

---

⁸² Ahven, A., Leps, A., Tammiste, B., Tamm, K., Tüllinen, K., Kaldur, K-K., Kruusmaa, K-C., Lindsalu, P., Rohtla, R., Solodov, S., Kõiv, T. supra nota 78, lk 89.

⁸³ Ahven, A., Leps, A., Tammiste, B., Tamm, K., Tüllinen, K., Kaldur, K-K., Kruusmaa, K-C., Lindsalu, P., Rohtla, R., Solodov, S., Kõiv, T. Kuritegevus Eestis 2015, Kriminaalpoliitika uuringud. 2016, Tallinn: Justiitsministeerium http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_2015.pdf (09.09.2018). lk 90.

⁸⁴ Ahven, A., Kruusmaa K-C., Leps, A., Tamm, K., Tammiste, B., Tüllinen, K., Solodov, S., Sööt, M-L. Kuritegevus Eestis 2017, Kriminaalpoliitika uuringud. 2017, Tallinn: Justiitsministeerium. http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuseestis_2017_veebi01.pdf (09.09.2018).

⁸⁵ Gendreau, P. & Goggin, C. (1999). The Effects of Prison Sentences on Recidivism. User Report: 1999-3. Solicitor General Canada, 340 Laurier Avenue West, Ottawa. <http://www.prisonpolicy.org/scans/e199912.htm> (07.09.2018).

Kokkuvõtteks tuleb märkida, et elektroonilise valve kohaldamine vangistusest tingimisi vabanemisel, vahistamise asendamine elektroonilise valvega ning kriminaalhoolduse tingimuste rikkumisel lisakaristusena elektroonilise valve rakendamine on näidanud positiivseid tulemusi. Antud mittevabadusekaotuslik karistusmeede võimaldab vähendada kinnipeetavate arvu, mis kajastub positiivselt vangla halduskoormuse osalisel vähenemisel. Samuti elimineerib see kuigi lühiajalise, kuid siiski vangistuse negatiivset mõju isikuomadustele. See aitab õigusrikkujatel ühiskonda integreeruda ja isiku kriminogeenset käitumist vähendada, mis omakorda vähendab korduvkuritegevust. Samas, seostub elektroonilise valve seadmete kasutamine organisatsiooniliste ja halduslike probleemidega, nagu näiteks seadmete kulukus ja kriminaalhooldusorganisatsiooni tegevuses koormuse suurenemine. Eelmises alapeatükis tõi autor välja lühiülevaate elektroonilise valve kohaldamisega kõikides kriminaalmenetluse etappides seotud kuludest. Vangide kinnipidamisasutustes hoidmine nõuab riigilt samuti teatud kulutusi, kuid antud lõputöö teema puhul ei ole oluline võrrelda kulusid omavahel, et välja selgitada, millist tüüpi karistus oleks soodsam. Antud lõputöö puhul on rõhk just kriminaalhoolduse tegevusel ja järeluste esitlemisel, mis peaksid aitama selle tegevust koordineerida.

3. ELEKTROONILISE VALVE KOHALDAMISE KORRASTAMINE NING ANTUD TEGEVUSE TÕHUSTAMISEGA KAASNEVAD EETILISED PROBLEEMID

3.1. Elektroonilise valve kui vangistusele alternatiivse karistusmeetme sobitumine isiku põhiõiguste ja vabaduste kaitse kontseptsiooni

Inimõiguste kaitse kontseptsioon kaasab endaga tülküsimusi. Oma loomu poolest on inimõigused õiguspoliitilised ning nende rakendamiseks on vaja õiguspoliitilise võimu olemasolu ja järelevalve rakendamist. Igal Euroopa riigil on kohustus valitseda vastavalt õigusriigi põhimõtetele ning arvestada kodanike õiguste ja vabadustega. Õigusriigiks nimetab autor riiki, kus kaitstakse ja peetakse järelevalvet inimväärikuse säilimise üle, kus konstitutsioon toetab seadusandlust ning kus riigivõim väljendub seadusandliku-, täidesaatva- ja kohtuvõimu näol. Kodanikud peaksid samuti olema valvsad oma õiguste suhtes ning nõudma riigilt läbipaistvat ning vastutavat valitsemist.

Vahistamise ja õigusrikkujate kohtlemise reeglid on inimõiguste kaitsmisega seoses kajastust leidnud juba mõnikümmend aastat tagasi. Aastal 1955 võttis Esimene Ühinenud Rahvaste Organisatsioon kuritegude ärahoidmise ja õigusrikkujate kohtlemise kongress vastu vangide kohtlemise ja karistusasutuste haldamise minimaalnormistiku. 1971. aastal soovitas peaassamblee neid norme tõhusalt rakendada karistus- ja parandusasutuste haldamisel ning kaaluda nende kaasamist siseriiklikesse seadusandlusesse.⁸⁶ Inimõiguste kaitse põhiküsimused nii vangistuse kui alternatiivse vabadusekaotuslike meetodi korral puudutavad selliseid aspekte, nagu vanglas kinnipeetavate õigusrikkujate õigused, alaealised vangid, naisvangid, poliitilistel veendumustel vangistatud isikud. Antud lõputöö teemaga seonduvad aga lühiajalise vangistuse, vahistamise või täiendava karistusena elektroonilise valve all olevad kriminaalhooldusaluste õigused. Riigi seadusandluse kohandamisel on võimalik parandada vanglasüsteemi ja ka kriminaalhooldussüsteemi. Autori seisukohast aitab taoline lähenemine kriminaalõigussüsteemil rohkem keskenduda üksikisikule, mis omakorda aitab palju sügavamalt lahendada probleemi, milleks on antud kontekstis kuritegevus.

---

⁸⁶ Professional Training Series No. 1. Human Rights and Social Work. A manual for Schools of Social Work and the Social Work Profession. Centre for Human Rights Geneva, United Nations. New York and Geneva, 1994, lk 27.

Sotsioloogia teadlased on arvamisel, et vanglad moodustavad totalitaarseid institutsioone, kuna üksnes riigivõim vastutab Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioonis sätestatud inimõiguste eest. Sellistes institutsioonides on võim ülejäänud ühiskonnast eraldatud, kuna vangla keskkonnas piiratakse kinnipeetavate õigusi ja vabadusi.⁸⁷ Karistusõiguses eksisteerivad seadused, mille alusel tohib isiku vabadusi piirata. Riigiametnike volituste ulatuse piiridesse jääb aga inim- ja põhiõiguste säilitamine ning nad peaksid sellest oma teenistuskohustuste täitmisel lähtuma. Vangistuse negatiivseid tagajärgi arvestades peaks kinnipidamisasutustes viibivatesse isikutesse tuleb suhtuma korrektselt, tagades neile inimvääriskuse. Selline tegevus iseloomustab arenenud ühiskonda ja on demokraatliku õigusriigi karistusõiguse üheks nurgakiviks.⁸⁸ Selle saavutamiseks on vajalik kinnipeetavate ja vahistatud isikutega töötada nende rehabilitatsiooni ja ühiskonda taasintegreerumise kallal. Seda väidet toetavad vahistatud või vangistatud isikute teemaatikaga seonduvad rahvusvaheliselt tunnustatud dokumendid. Nendeks dokumentideks on 1948. aasta Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni inimõiguste ülddeklaratsioon, rahvusvahelised paktid kodaniku- ja poliitiliste õiguste kohta, vangide kohtlemise miinimumeeskirjad ning 1950. aasta Euroopa inimõiguste konventsioon. Antud lõputöö kontekstis kasutatakse "isiku põhiõiguste" terminit ja selle all mõistetakse ka üldiseid inimõigusi. Kuna lõputöös kasutatakse Euroopa Liidu riikide võrdlevat analüüsi, siis põhi- ehk konstitutsionaalsete õiguste termin sobib paremini, kuna see on kasutusel Euroopa õigusruumis.

Euroopa Liidu institutsioonid töötlevad välja määruseid, seadusi ja direktiive, mille alusel kohandavad liikmesriigid oma seadusandlust. Euroopa Nõukogu on kontinendil juhtiv inimõiguste organisatsioon. See sisaldab 47 liikmesriiki, millest 28 on Euroopa Liidu liikmesriigid. Kõik Euroopa Nõukogu liikmesriigid on allkirjastanud Euroopa Inimõiguste Konventsiooni- lepingu, mille eesmärgiks on kaitsta inimõigusi, demokraatiat ja seadusi. Euroopa Inimõiguste Kohus jälgib konventsiooni täitmist liikmesriikides. Viimaste aastakümnete jooksul on elektroonilisest valvest saanud oluline vahend kuritegevuse üle võitlemisel ilma selleta, et õigusrikkujate vabadust maksimaalsel kujul piirata. Kuna igasugune vabaduse äravõtmine paratamatult mõjutab sotsiaalseid sidemeid, murrab perekonnasuhteid, saab tihtipeale töö või elamise kaotamise põhjuseks ning kahjustab edaspidiseid võimalusi tööle saamiseks või

---

⁸⁷ Hess, B. B., Markson, W. E., Stein, J. P. Sotsioloogia. Külüm 2000, lk 210-211.

⁸⁸ Elkin, W., The English Penal System. Penguin 1957, lk 227.

elamispinna ülesehitamiseks. Samuti aitab see kaasa karistust kandnute sotsiaalsele tõrjutusele ühiskonnast ning tõstab riski uuesti kuritegevusele kalduda.⁸⁹

Euroopa Nõukogu ministrite komitee, vastavalt Euroopa Nõukogu põhikirjale, on koostanud Euroopa Liidu liikmesriikidele eeskirjad elektroonilise valve rakendamise kohta. Euroopa Nõukogu poolt välja töötatud soovitude karistuslike meetmete liikmesriikidele rakendamiseks on viidatud elektroonilise valvele kui vangistuse sanktsioonide täideviimise abinõule.⁹⁰ Euroopa kriminaalhoolduse Nõukogu soovitusel sisaldavad samuti eeskirju mis on seotud elektroonilise valvega. Näiteks 57. punkti alusel, juhul kui elektroonilist valvet kasutatakse tingimisi karistuse üle järelevalve raames, peab see olema kooskõlas meetmetega, mis on ettenähtud selleks, et aidata kaasa isiku rehabilitatsiooniga ja toetada vastupanu. Punkt 58 aga sätestab, et tehnoloogilise järelevalve tase ei tohiks ületada selle kaalutud vajalikkuse piiri, arvestades õigusrikkumise tõsidust ja arvestades avalikkust ohustavavate riskidega.⁹¹ Eeskirjadest kinni pidamine aitab parandada riikide seadusandlust, muutes täidesaatva võimu sanktsioonid efektiivsemaks. Efektivsuse all mõeldakse elektroonilise valve kui sanktsiooni vastavust isiku põhiõiguste ja vabaduste kontseptsioonile. Samuti, et oleks tagatud inimväärikus ning et antud eeskirjadest kinni pidamisel abil saaks vähendada õigusrikkumiste retsidiivsust.

Üheks rahvusvaheliseks lepinguks on Euroopa Inimõiguste ja Põhivabaduste kaitse konventsioon. Eesti ratifitseeris selle 1996. aasta märtsis. Antud dokument käsitleb inimõigusi ja põhivabadusi, mille tähendust on tõlgendanud Euroopa Inimõiguste Komisjon ja Kohus. Tänu sellele on Euroopa riikides välja kujunenud õigusloome ja praktika, mis sisaldab endas ühiseid arusaamasid inimõiguste ja põhivabaduste kaitsest, kus on loetletud inimõigused ja nende piiramine⁹² Euroopa inimõiguste konventsioon, Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt ning Eesti põhiseaduses sisalduvates sätetes asuvad põhiõigusega samas kohas alused ja tingimused selle põhiõiguse piiramiseks. Inimõiguste

---

⁸⁹ Electronic monitoring : recommendation CM/Rec (2014) 4 / adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 February 2014 and explanatory memorandum. Strasbourg : Council of Europe, 2016, back cover summary.

⁹⁰ Council of Europe. Committee of Ministers. Recommendation Rec (2000)22 of the Committee of Ministers to member states on improving the implementation of European rules on community sanctions and measures. Adopted on 29.11.2000. [http://pjp-eu.coe.int/documents/3983922/6970334/CMRec+\(2000\)+22+on+improving+the+implementation+of+the+European+rules+on+community+sanctions+and+measures.pdf/1bf1b190-bdc4-4e41-af97-19056efa41a7](http://pjp-eu.coe.int/documents/3983922/6970334/CMRec+(2000)+22+on+improving+the+implementation+of+the+European+rules+on+community+sanctions+and+measures.pdf/1bf1b190-bdc4-4e41-af97-19056efa41a7) (16.03.2019)

⁹¹ Recommendation CM/Rec(2010)1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules. Rule 57-58. (Adopted by the Committee of Ministers on 20 January 2010 at the 1075th meeting of the Ministers' Deputies)

⁹² Inimõigused ja nende kaitse euroopas. Koostaja Uno Lõhmus, tartu 2003. Kirjastaja Sihtasutus Iuridicum, lk 5-6.

konventsioonis ja selle lisaprotokollides on antud kujul sätestatud näiteks privaatsuse kaitse artikkel kaheksa ja liikumisvabaduse artikkel kaks protokollis number neli.⁹³

Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artikkel 8 käsitleb era- ja perekonnaelu austamist, kodu ning sõnumite saladust. Ametivõimude sekkumine nendesse asjadesse on lubatud ainult kooskõlas seadusega ja huvides, mis avaldavad mõju demokraatliku riigi ühiskondlikult turvalisusele, majanduslikule heaolule või kuriteo vältimiseks.⁹⁴ Antud konventsiooni juurde kuuluvas protokollis number 4 artikkel 2 kajastab liikumisvabadust, seades igatüüpi õigust vabale liikumisele, elukoha valikule, kodumaalt lahkumisele. Nagu ka era- ja perekonnaelu austamise reegli puhul kehtib ka liikumisvabaduse takistamisel õigus demokraatliku ühiskonna riigi julgeoleku või ühiskondliku turvalisuse, avaliku korra säilitamiseks, kuritegevuse takistamiseks ning teiste isikute õiguste ja vabaduste kaitseks.⁹⁵

Euroopa Inimõiguste Kohtul on olemas tuvastusskeem nimetatud artiklite teostuse kontrollimisel. Kuna põhiõigused on konventsiooniga kaitstud, siis vastutajariigi sekkumine põhiõigustesse võib väljenduda riigi seadusandliku, täitevvõimu või kohtuvõimu tegevuses. Põhiõiguste riiveks võib pidada olukorda, kus isikule seatakse või keelustatakse mingit tegevust ning pole välistatud, et karistatakse selle eest. Kohtu ülesanne on välja uurida sekkumise põhjus ja õigustatus. Kuna põhiõiguste piiramiseks on vajalik teatud tingimuste olemasolu, kontrollib kohus nende tingimuste täitmist. Nagu konventsiooni ja selle protokollis artiklis 8 ja protokoll 4 artikkel 2 nimetatud punktides sätestatud, on nendeks tingimusteks õigusliku aluse olemasolu, vajalikkus demokraatlikus ühiskonnas ja sellel on õiguspärane eesmärk. Juhul kui kohus on tuvastanud kasvõi ühe nendest tingimustest puudumise, võib ta ülejäänud tingimuste täitmist kontrollimata jätta. Näiteks kohtuasi *Klass jt. vs. Saksamaa* (1978) lk 42 ja *Silver jt. vs. Ühendkuningriik* (1983) lk 97 põhjal on selgunud, et piirangusätete kõiki elemente hõlmava printsiibina on inimõiguste kohus kehtestanud nõude, et piirangusätteid tuleb tõlgendada kitsendavalt. Seaduslikkus on antud konventsiooni üks põhiväärtustest. Sellele on kohus oma varasemates lahendites viidanud. Tuginedes lahendile *Golder vs. Ühendkuningriik* (1975), lk 34 ja *Silver jt. vs. Ühendkuningriik* eeldab inimõiguste kohus, et siseriiklik õigus on kooskõlas konventsiooni preambula põhiväärtusega ja kaitseb isikuid konventsiooni artiklites 8 ja

⁹³ Ibid, 182.

⁹⁴ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon – Riigi Teataja II 2010, 14, 54, art 8 p 1,2.

⁹⁵ Strasbourg, 16. september 1963 Protokoll nr 4 Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni juurde teatud õiguste ja vabaduste kindlustamisest, mis ei ole lülitatud konventsiooni ja sellega kaasnevasse esimesse protokollis. Strasbourg, 16.09.1963.

protokollis nr 4 artikkel 2 sätestatud õiguste meelevaldse piiramise eest.⁹⁶ Eesti Vabariigis avaldatud seadused on täitmiseks kohustuslikud ning riigivõimu teostatakse eelkõige põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Eesti Vabariigi põhiseaduses on samuti märgitud, et Euroopa Liidu institutsioonide ja muu rahvusvahelise õiguse üldpõhimõtted on osa Eesti õigussüsteemist.⁹⁷ Kusjuures Eestis tegutseb avalikes huvides sõltumatu sihtasutus, milleks on Eesti Inimõiguste Keskus. Selle organisatsiooni eesmärk on edendada inimõiguste kaitset Eestis ja mujal ning olla kontaktiks nii Eestis kui mujal.⁹⁸ Seega eksisteerivad ka Eesti riigis legitiimsete eesmärkide nimel põhiõiguste piiramise võimalused. Reeglina on nendeks eesmärkideks riigi julgeolek, avaliku korra tagamine, kuritegude ärahoidmine ning ühiskonna heaolu, õiguste ja vabaduste kaitse.

Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklile 8, mis sätestab isiku õigust era- ja perekonnaelu austamisele, vastab Eesti Vabariigi põhiseaduse § 26, mille alusel on igal inimesel õigus perekonna- ja eraelu puutumatusel. Selle alusel on riigivõimu sekkumine õigustatud ainult avaliku korra kaitseks ning mingi seaduserikkumise takistamiseks.⁹⁹ Karistuslikud meetmed ja sanktsioonid peavad olema proportsionaalsed toimepandud teo suhtes, arvestades kuriteo tõsidusega ja raskusastmega. Elektroonilise valve rakendamise proportsionaalsuse hindamiseks tuleb vaadelda selle kestvust ja järelevalve intensiivsuse taset. Näiteks, kas elektroonilise valve all olemise perioodiks on seatud keeld alkoholi tarvitamisele ja asetatud seade, mis selle tarvitamist kontrollib isikule, kelle puhul taoliseks piiranguks alus tegelikult puudub. Proportsionaalsuse hindamisel tuleb arvestada ka sellega, millises kriminaalmenetluse etapis on elektrooniline valve rakendatud.

Kõik õigusrikkujad ohverdavad teatud määral oma privaatselt teavet riigiasutustele enne karistuse kandmist, selle ajal ning selle lõppedes. Olenemata sanktsioonist, peavad nad nende kohta käivat personaalset informatsiooni jagama. Samuti on eraelule seatud teatud piirang, juhul kui seaduserikkujaga viibib elukohas veel teisi pereliikmeid. Näiteks juhul, kui seaduserikkujale on pandud kohustus liikumisvabaduse suhtes, võib temale võimatuks osutada teiste pereliikmetega mõnes kindlas kohas viibimine, juhul kui see koht asub seaduserikkuja

---

⁹⁶ Inimõigused ja nende kaitse euroopas. Koostaja Uno Lõhmus, tartu 2003. Kirjastaja Sihtasutus Iuridicum, lk 182-183.

⁹⁷ Eesti Vabariigi Põhiseadus - RT I, 15.05.2015, 2, § 3 lg 1.

⁹⁸ Inimõigused Eestis. Eesti Inimõiguste Keskuse aastaaruanne.2011. SA Eesti Inimõiguste Keskus, 2012, lk 58.

⁹⁹ Eesti Vabariigi Põhiseadus - RT I, 15.05.2015, 2, § 26.

liikumispiirist väljaspool.¹⁰⁰ Eelkõige on elektroonilise valve kui vangistuse alternatiivmeetme eesmärk kaitsta ühiskonda seaduserikkujate eest. Ebaproportsionaalse karistusmeetme kohaldamise vältimiseks tuleb kaaluda, kas antud juhul elektroonilise valve kohaldamine süüdimõistetavale saavutaks oma eesmärgi. Juhul, kui kriminaalhooldaja leiaks, et elektroonilise valve kohaldamine pärsiks oluliselt süüdimõistetut või temaga seotud kolmandate isikute privaatsussfääri, siis tuleks otsustada mõne teistsuguse lähenemise kasuks.

Euroopa Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni protokoll nr 4 artikkel 2-le liikumisvabaduse kohta vastab Eesti põhiseaduse § 34, mille esimene lause sätestab, et igal inimesel, kes viibib seaduslikult Eestis, on õigus vabalt liikuda ja elukohta valida.¹⁰¹ Ka paljudes teistes rahvusvahelistes inimõigusaktides, sellistes nagu kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise pakti artiklis 12 punktis 1 ning inimõiguste ülddeklaratsiooni artiklis 13 punktis 1 on tagatud õigus vabale liikumisele ja elukoha valikule.¹⁰² Elektroonilise valve eetiliste standardite väljatöötamise uuringus ilmnis, et mõned elektroonilise valve all asuvad seaduserikkujad pidasid seda karistusmeetmet vanlakaristusest vähem piiravana, kuna nad olid võimelised iseseisvalt liikuda olles globaalse positsioneerimissüsteemi jälgimise all.¹⁰³ Elektroonilise valve kohaldamine süüdimõistetule annavad kohtul ja täitevvõimule õiguse piirata ja reguleerida seaduserikkuja ruumilist ja ajalist aktiivsust vastavalt elektroonilise valve perioodi kestusele. Vanglaruumides viibimine eeldaks aga vanglarežiimi ja väga piiratud alal liikumist, mis avaldab rohkem mõju liikumisvabadusele. Seega elektrooniline valve õigustab ennast kui sanktsioon, kui seda kohaldada lühiajalise vangistuse asendamiseks, vahistamise asendamisel või tingimise vanglast vabanemisel.

Näiteks on Eesti Riigikohus oma lahendis 3-1-1-9-12 leidnud, isiku põhiõiguste rikkumist vahi all pidamisel tuleb vältida. Antud kriminaalasjas taotleti vahi all olevale isikule elektroonilise valve kohaldamata jätmise tühistamist ja suhtlemispiirangute osalist tühistamist. Kohtu hinnangul on kriminaalmenetluse kestvuse vältel vahistamise asemel sobilikum elektroonilise valve rakendamine. Antud meetodi kohaldamise välistavaks asjaoluks võib osutada olukord, kus

---

¹⁰⁰ Nellis, M., Standards and Ethics in Electronic Monitoring (Handbook for professionals responsible for the establishment and the use of Electronic Monitoring) Council of Europe, June 2015, lk 19.

¹⁰¹ Eesti Vabariigi Põhiseadus - RT I, 15.05.2015, 2, § 34.

¹⁰² Madise, Ü., Kalmo, H., Mälksoo, L., Narits, R., Pruks, P., Raidla, J., Vinkel, P. Eesti Vabariigi Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne. Kirjastus Juura, 2017, Tallinn.

¹⁰³ Nellis, M., Standards and Ethics in Electronic Monitoring (Handbook for professionals responsible for the establishment and the use of Electronic Monitoring) Council of Europe, June 2015, lk 18.

menetlusaluse isiku viibimine elektroonilise järelevalve all võib osutada kriminaalmenetluse käigu kahjustavaks faktoriks.¹⁰⁴ Riigikohus on ka varem pikaajalise vahi all viibimise problemaatikal peatunud, seda kriminaalkolleegiumi määruse nr 3-1-1-110-10 punktides 14 ja 15. Nii oli kohus Euroopa Inimõiguste Kohtu seisukohti arvestades märkinud, et isiku vahi all pidamine on õigustatud üksnes siis, kui isiku suhtes olemasoleva kuriteokahtluse kõrval eksisteerib selleks ka avalikust huvist tulenev vahistamisvajadus. Vahistamine peab jääma mõistliku aja piirde ja menetluse põhjendamatute viivituste korral peab kaaluma vahi all pidamise asendamist mõne kergemaliigilise tõkendiga. Vahistamise üle arutledes ei saa piirduda ainult vabadusõiguse riive küsimusel. Vabaduse võtmisega kaasnevad rikkumised ka selliste põhiõiguste osas nagu § 19 lõige 1 õigus vabale eneseteostusele, § 26 õigus perekonnaelu puutumatusel, § 31 esimene lause õigus tegeleda ettevõtlusega ning § 32 lõige 2 õigus oma omandit vabalt vallata. Vahistamise kulgedes riive intensiivistub. Seega otsustas kohus lasta teatud aja vahi all viibinutele suhelda perekonnaga tihedamalt kui seda võimaldab kehtiv vangistuseseaduse § 94 lühiajaliste kokkusaamiste näol.¹⁰⁵

Kohtuasjas 3-1-1-9-12 aga otsustas kohus vaatamata toodud põhjendustele, kuidas pikaajaline vahistamine on isiku põhiõigusi riivav, jätkuvalt süüdistatavat vahi all hoida ega tühistanud maakohtu otsust elektroonilise valve kohaldamise keeldumises. Põhjuseks oli süüdistatava varasem karistus ja võimalus elektroonilise valve all viibides oma kuritegelikku käitumist jätkata. Samas aga nõustus kohus tühistada vahialusele seatud suhtlemispiirangud, kuna kriminaalmenetluse seadustiku § 143¹, mis käsitleb vabaduspiiranguga isikule kohaldatavaid lisapiiranguid ja vangistuseseaduse § 102 nimetatud piiranguid ei osutunud kohtu hinnangul kriminaalmenetlusele antud etapis ohtu.¹⁰⁶ Seega, et vältida süüdistatavate isikute põhiõiguste riivet kriminaalmenetluse kestmise ajal, on nende isikute pikaajalise vahistamise asemel sobilikum elektroonilise valve kohandamine. Niiviisi on kriminaalmenetluse kulg üldjuhul tagatud ja puudub alus süüdistatava põhiõiguste rikkumiseks, kuna elektroonilise valve all viimisel on tagatud eelpool nimetatud põhiõigused. Samuti toetab antud kohtulahend autori väidet, et elektrooniline valve mõjub vähem põhiõigusi piiravalt kui näiteks perioodilt sama pikk vangistus.

---

¹⁰⁴ RK Kko 3-1-1-9-12 p. 13

¹⁰⁵ RK Kko 3-1-1-110-10 p.14, 15

¹⁰⁶ Rk Kko 3-1-1-9-12 p 6

Liikumisvabadust kui sellist ei pruugi alati aga tõlgendada kriminaalhooldusaluse kasuks. Põhiseaduse § 18 esimene lause sätestab, et kedagi ei tohi piinata, julmalt või väärikust alandavalt kohelda ega karistada.¹⁰⁷ Isiku keha külge kinnitatud elektroonilise valve seade võib osutada potentsionaalselt isiku väärikuse halvustavaks või häbimärgistavaks. Seadme abil on võimalik selgelt eristada, et isiku puhul on tegemist õigusrikkujaga. Võrreldes vangistusega, mis toimub kinnises asutuses, võib mõjuda elektroonilise jälgimise seadme kandmine avalikus kohas isikule stigmatiseerivalt. Võimalus katta elektrooniline seade riietusega seab aga isikule piiranguid rõivaesemete valiku osas ning samuti nende kohtade külastamist, kus puudub võimalust elektroonilist seadet rõivastusega katta.¹⁰⁸ Elektroonilise seadme kandmise eesmärk ei ole isiku alavääristamine, vaid sooritatud õigusrikkumise tagajärg ning abinõu isiku õiguskuulekuse parandamiseks. See tähendab, et elektroonilise valve all olev isik peab püsima teatud tegevuste piirides juhul, kui tema ise tunneb ennast avalikes kohtades keha külge kinnitatud elektroonilist jälgimisseadet kandes alavääristatuna.

Alternatiivsed vabadusekaotuslikud meetodid aitavad asjakohaste põhiõiguste edendamisel karistusõiguslikus süsteemis. Elektroonilise valve kohaldamise meetodeid võib pidada efektiivseks, arvestades asjaoluga, et antud lõputöö raames mõõdab autor efektiivsust kriminogeensuse tase, ülevangistatuse ja retsidiivse kuritegevuse vähendamisega. Lisaks, lähtudes põhiõiguste kaitse kontseptsioonist, tagavad alternatiivkaristuse meetmed isiku põhiõiguste ja vabaduste edendamise. Lühiajaliselt kinnipidamisasutustes viibimine kahjustab olulisemal määral isiku liikumisvabadust ning õigust privaatsusele. Elektroonilise valve kasutamise kohta on kehtestatud riigiti seadusandlus, antud Euroopa Nõukogu poolt soovitusi ning loodud põhiõiguste rikkumiste tuvastamise süsteem. Sellest tulenevalt ei leia põhjendust need argumendid, mis väidavad, et isiku keha küljes oleva jalavõru kandmine võib piirata selle isiku põhiõigusi, selliseid nagu liikumisvabadus ja õigus privaatsusele ja eraelu puutumatusse. Igasuguste audiovisuaalsete, elektrooniliste ja muude tehniliste vahendite kasutamise järelevalve abivahenditena on suunatud üksnes seaduse poolt loodud legitiimse eesmärgi saavutamiseks. Selleks eesmärgiks ongi õigusrikkuja kontroll ning taoline kontroll ei piira isiku inimõigusi ega ei oma mõju isiku inimväärikuse säilimisele.

---

¹⁰⁷ Eesti Vabariigi Põhiseadus - RT I, 15.05.2015, 2, § 18.

¹⁰⁸ Nellis, M., Standards and Ethics in Electronic Monitoring (Handbook for professionals responsible for the establishment and the use of Electronic Monitoring) Council of Europe, June 2015, lk 26.

3.2. Kinnipidamisasutuste poolt määratud elektroonilise valve kui vangistusele alternatiivse karistusmeetme õigusliku regulatsiooni parandamine ja tõhustamine

Euroopa Nõukogu algatusel 2014. aastal kokku tulnud ministrite komitee töötas välja Euroopa Liidu liikmesriikidele soovitusi ja ettepanekuid elektroonilise valve rakendamise osas. Kohtumise eesmärk oli saavutada kokkulepped rahvusvahelises koostöös karistusseadustiku rakendamise valdkonnas, kohaldades elektroonilisele valvele teatud printsiipe. Komitee analüüsis välja toodud printsiibid ja eeskirjad ei ole liikmesriikide jaoks õiguslikult siduvad kuid on soovitatav neid järgida. Selle kohta sätestab eeskiri number 1, et siseriiklikule seadusandlusele jääb otsustada, millisel viisil konkreetseid seaduse eeskirju koostada. Oluline on, et õiguslik selgus ja vajadus tagaks asjassepuutuvate isikute õiguslikud garantiid ja vahendid nende otsuste vaidlustamiseks, mis võivad rikkuda nende õigusi. Eeskiri number 2 sätestab, et elektroonilise valve kehtestamine võib toimuda kohtuotsusega, või otsustab selle määramise üle prokurör, vangla või kriminaalhooldusametnik. Oluline on, et otsust langetaks haldusorgan, kaasa arvatud vangla ja kriminaalhooldusamet. Kohtulik läbivaatamine võib toimuda konkreetse kohtuorgani poolt, kriminaalhooldusnõukogu või ombudsmani poolt. Juhul kui kriminaalhooldusnõukogu võtab vastu või lükkab tagasi elektroonilist valvet puudutava otsuse, peab antud otsus olema omakorda õigusasutuste kontrollile allutatud.¹⁰⁹ Vangla teatel on kriminaalhooldajate kohtueelsete ettekannete arv on iga aasta kasvamas, mis tähendab, et kohtud ja prokurörid võtavad kriminaalhooldaja ettekandeid järjest rohkem arvesse. Nendel puhkudel, kui kohus või prokurörid ei võtnud arvesse kriminaalhooldajate ettepanekuid võis olla põhjuseks kriminaalhooldaja mõningate juriidiliste nüansside arvestamata jätmine.¹¹⁰

Karistuse täideviimise aluseks on riskihindamine ning selle tulemused on olulised kinnipeatavate üle järelevalvemeetmete rakendamisel kriminaalhoolduses. Kanada teadlaste poolt läbiviidud ja kriminoloogia teadusajakirjas avaldatud uurimistööd on näidanud, et teaduspõhisel statistilisel struktureeritud riskihindamisel on täpsem prognoosimisvõime ning seega on riskihindamisel

---

¹⁰⁹ Electronic monitoring : recommendation CM/Rec (2014) 4 / adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 February 2014 and explanatory memorandum. Strasbourg : Council of Europe, 2016, 33, lk 19.

¹¹⁰ Kikas, L., Kulo, K., Lilleleht, A., Meho, K., Oja, M., Pae, A., Peemot, P., Tükk, M., Vanglateenistuse aastaraamat 2015, lk 49-62.

kindel koht õigusrikkuja hindamise protsessis.¹¹¹ Ka Eestis hakati alates 2007. aastast vanglateenistuses riskihindamist laialdaselt kasutama nende tegurite väljaselgitamisel, mis põhjustasid süüdimõistetu kriminogeenset käitumist. Seejärel üritati süüdimõistetu käitumist mõjutada taasühiskonnastavaid tegevusi pakkudes selliselt, et järjekordne kuritegu jääks sooritamata.¹¹² Lisaks aitab Eesti vanglateenistuses ja kriminaalhoolduskeskustes läbiviidav riskihindamine leida süüdistatava isiku sotsiaalses taustas leiduvaid õigusvastase käitumise põhjuseid. Riskihindamisel moodustatakse kindel faktoloogiline struktuur mis sisaldab endas kuritegusid põhjustavaid faktoreid.¹¹³

Justiitsministeeriumi valitsemisala planeeritud tegevusteks aastateks 2016 – 2019 oli eraldatud koht elektroonilise valve süsteemi kohandamisele. Selleks võeti eeskujuks Skandinaavia riikide elektroonilise valvega liikumisvabaduse piiramise vormi. Juba nendeks aastateks valmiv arengukava pidas alternatiivkaristuste rakendamist kriminaalhoolduses vajaduseks, kuid mille jaoks oli aga ebapiisav ressursside jagunemine.¹¹⁴ Arengukava eelseisvateks aastateks 2019 – 2022 aga olulisi muudatusi, soovitusi ega ettepanekuid elektroonilise valve kohaldamise osas ette ei näe. Kontsentreerutakse selle asemel individuaalsele lähenemisele, ehk korraldatakse lühiajalistele kinnipeetavatele pakutavate sotsiaalprogrammide tulemuslikkuse tõstmisele.¹¹⁵ Siinkohal teeb autor omapoolsed ettepanekud elektroonilise valve kui vangistusele alternatiivse karistusmeetme õigusliku regulatsiooni tõhustamiseks.

Esiteks, tuleb välja selgitada territoriaalselt kõige kõrgema retsidiivsuse tasemega piirkond Eestis ning kasutada seal elektroonilise valve uut tõhustatud tehnoloogiat seaduses ettenähtud pikkuse vältel. Regulaarselt läbi viia korduvkuritegevuse dünaamika analüüs koosmõjus elektroonilise valve kasutamise. Teiseks, piiritleda riskigrupp, mis peale elektroonilise valve teostamist jääb siiski korduvkuritegevusele kalduvaks ning millised tegurid seda põhjustavad. Asukohajärgse järelevalve tehnoloogia kasutamine ei saa tuua kaasa suhtumise muutumist kuritegelikus käitumises sel viisil, nagu selleks kohaldatud kriminaalhooldussüsteemid on loodud tegema.

---

¹¹¹ Bonta, J., Corrections Research in Canada: Impressive Progress and Promising Prospects. Canadian Journal of Criminology 1999, 41 (2), lk 235-247. Viidatud Grünberg, M., Kriminogeensete riskide hindamine. Vanglateenistuse õpik. Justiitsministeerium, 2013, lk 8 järgi.

¹¹² Grünberg, M., Kriminogeensete riskide hindamine. Vanglateenistuse õpik. Justiitsministeerium, 2013, lk 8.

¹¹³ Kikas, L., Kulo, K., Lilleleht, A., Meho, K., Oja, M., Pae, A., Peemot, P., Tükk, M., Vanglateenistuse aastaraamat 2015, lk 48-49.

¹¹⁴ Justiitsministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2016-2019. Eesti Justiitsministeerium, 2015, https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/justiitsministeeriumi_arengukava_2016-2019.pdf (09.09.2018) lk 7.

¹¹⁵ Justiitsministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2019-2022. Eesti Justiitsministeerium, 2017., https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/justiitsministeeriumi_arengukava_2019-2022.pdf (09.09.2018) lk 18

Reintegratsiooni ja üldise antisotsiaalse käitumise lõpetamiseks, peab elektrooniline valve olema kasutuses koos meetmetega, mis on suunatud taolise käitumise peatamiseks- kohandatud individuaalselt õigusrikkuja asjaoludele. Taolisteks asjaoludeks võivad olla sõltuvusprobleemid, viharavi vajadus, tööhõive oskuste arendamine.¹¹⁶ Ei ole universaalset kombinatsiooni, kuidas paremini sobitada ja integreerida elektroonilist valvet teiste toetavate abinõudega, ehkki Rootsi ja Saksamaa (Hessen) mudelid pakuvad head praktikat selles osas.¹¹⁷ Kuna läbiviidud analüüsist selgus, et Euroopa kriminaalpreventsiooni edukamaid riike on Rootsi, võib Rootsi kriminaalpreventsiooninõukogu meetodeid võib kasutada Eesti kriminaalpreventsiooni töös.¹¹⁸

Kui kõrge kuritegevuse retsidiivsustasemega piirkond on leitud ja riskianalüüsi abil piiritletud korduvkuritegevusele kalduv riskigrupp, siis võib karmistada sanktsioonid seoses elektroonilise valve seadmete eemaldamise või selle katsega, rikkumise ning muu kahjustamisega. Lisaks peaks seaduses täpsustama, kellele ei ole võimalik elektroonilist valvet rakendada. Nendeks peaksid olema olla välismaa kodanikud, kodakondsuseta ja elamisloata isikud, alalist elukohta Eestis mitteomavad isikud, kuna nimetatud isikud ei kategoriseeru elektroonilise valve täideviimise korra tingimuste alla.

Kohtupraktikat analüüsides selgus, et paljud kriminaalhooldusalused uue kuriteo alkoholijooobes sooritanud. Nagu selgus riigikohtu õigusteabe- ja koolitusosakonna kohtupraktika analüüsimisel, on elektroonilise valve all olevatel süüdimõistetutel endiselt alkoholi tarvitamine probleemiks, mistõttu suureneb nende puhul oht sooritada mõni korduskuritegu.¹¹⁹ See, et kohus määrab täiendavaid kohustusi, nagu näiteks rehabilitatsiooni läbimine, on tulemuslik. Kuid elektroonilise valve süsteemi kasutamine ainuüksi saab olla efektiivne taas kriminaliseerimise riskide vähendamisel ainult lühiajaliselt. Selleks, et saavutada pikaajalised tulemused ning aidata kaasa kriminaaliseerimise taseme langusele, peab antud järelevalve meetod olema kombineeritud sõltuvusraviga ja muu abi sekkumisega. Autori ettepanekuks samuti tuleb alkoholi ja keelatud ainete kontrollimist uuele tasemele viia, ehk kriminaalhooldusorganisatsioone alkoholi tarbimist

---

¹¹⁶ Wennerberg I. "High level of support and high level of control: an efficient Swedish model of electronic monitoring?" in Nellis M., Beyens D., Kaminski D. Electronically Monitored Punishment: International and Critical Perspectives. Routledge, London 2012.

¹¹⁷ Haverkamp, R., Elektronisch überwachter Hausarrestvollzug: Ein Zukunftsmodell für den Anstaltsvollzug? Eine rechtvergleichende, empirische Studie unter besonderer Berücksichtigung der Rechtslage in Schweden. Max Planck Institute, Freiburg. 2002.

¹¹⁸ Meie ühine vastutus. Rootsi kriminaalpreventsiooni põhimõtted. Rootsi Justiitsministeerium, Rootsi Kriminaalpreventsiooni Nõukogu. Väljaandja: Kriminaalpreventsiooni Nõukogu. Tallinn 1997. Lk 3.

¹¹⁹ Tšitškan, A., Sikka, K. Vahistamise asendamine elektroonilise valvega. Kohtupraktika analüüs. Riigikohus, õigusteabe- ja koolitusosakond. Tartu, 2018.

kontrollivate seadmetega varustada. Näiteks on Ameerika Ühendriikides praegusel ajal kasutuses patenteeritud toode ettevõtjalt Scram Systems.¹²⁰ See on selline seade, mis tagab ööpäevase jälgimise suurenenud riskiga või kõrgema alkoholivajadusega kriminaalhooldusalustele. Selline seade teostab automatiseeritud, mitteinvasiivset jälgimist ja kõrgtehnoloogilist proovide võtmist isiku kehalt.

Keeruliseks osutub olukord, mille käigus tuleb ette võtta kriminaalhooldusaluse kontroll õisetal kellaegadel ning eriti veel juhul, kui kriminaalhooldusalusega elavad samas elukohas teised liikmed. Probleem seisneb selles, et ühises elukohas toimuv elektrooniline järelevalve toob kaasa kolmandate isikute põhiõiguste rikkumise. Kriminaalhooldusametniku töö toimub ka ametiruumidest väljaspool ja eelkõige seetõttu, et see on suunatud optimaalse lahenduse pakkumisega nendele kriminaalhooldusalustele, kelle taasühiskonnastatavad programmid toimuvad töövälisel ajal. Samuti võib kriminaalhooldusametnik kohtu poolt antud kohustusi kontrollimas käia ka õhtul ja nädalavahetustel.¹²¹ Seda võib samuti tõlgendada kui sekkumist isikute õigusele privaatsuse sfääris. Tuleb kaaluda tehniliste vahendite kasutusala laiendamist, mis võimaldaksid elektroonilisele valvele allutatud isiku kohustuste täitmist eemalt jälgida.

Süütegude ennetamine, korduvkuritegevuse ja alaealiste kuritegevuse ennetamine kuulub Eesti kriminaalpoliitika arengukavadesse. Autori poolt läbi viidud uurimistöö käigus kriminaalhooldusaluste elektroonilise valve rakendamise osas võib järeldada, et antud meede on osutunud tõhusaks meetodiks korduvkuritegevuse dünaamika vähendamiseks isikute suhtes, kelle puhul otsustati kriminaalhoolduse raames antud meedet rakendada. Eelpool toodud seisukohta kinnitavad saadud teaduslikud tulemused, mille alusel elektroonilise valve mobiilseadme juhtseade võimaldab kontrollida süüdimõistetule kehtestatud piirangute ja kohustuste täitmist, muuhulgas välistada kahjuliku mõju avaldava territooriumi külastamist. Analüüsid elektroonilise valve rakendamise teoreetilisi aluseid isiku vabaduse piiramise osas saadi tulemuseks, et hetkel Eestis kasutusel olev elektroonilise järelevalve süsteem võimaldab teostada kontrolli süüdistatavate üle, kuid kontrolli efektiivsus pole maksimaalne. Uute samasuguste kuritegevuste sooritamise võimalus väheneb kuid ei ole välistatud uute teistsuguste kuritegevuste toimepanek, kuna süsteem ei võimalda kontrollida isiku kontakte ja keelatud ainete

---

¹²⁰ Scram Systems koduleht. <https://www.scramsystems.com/products/scram-continuous-alcohol-monitoring/> (09.05.2019)

¹²¹ Kriminaalhoolduse standardid.2017, Jõhvi. https://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumendid/krh_standardid_14.12.2017.pdf, välja otsitud 19.11.2018.

tarvitamist. Probleemiks on, et tänase päeva seisuga on kinnipidamisasutuste poolt kasutatavad elektroonilise valve seadmeid vähe arendatud- need on põhiliselt raadiolainetega töötavad koduvalvesüsteemid. Sellegipoolest tuleb katsetada globaalse positsioneerimissüsteemiga tehnikat ja hakata proovima rakendada seadmeid, mis kontrollivad alkoholi tarvitamise keelust kinnipidamist. Samuti eksisteerivad teatud organisatsioonilised ebakõlad. Riigikohtu õigusteabe- ja koolitusosakonna kohtupraktika analüüs vahistamise asendamise elektroonilise valvega näitas, et kohtueelsete ettekannete osakaal valitava karistusmeetme korral on üsna oluline. Seega võiks orienteeruda Euroopa Nõukogu 2014. aastal valminud soovitusi ja rohkem kaasata otsuse langetamiseks kaasa arvatud vangla ja kriminaalhooldusametit. Lisaks, pole analüüsitud ja koostatud aruandeid, näiteks põhineksid arstlikul arvamusel tervisekahjustuste kindlakstegemisel kuivõrd elektrooniline jalavõru, mobiilsete või statsionaarsete juhtimisseadmete kasutamine võib negatiivset mõju selle kasutajale avaldada, näiteks hõõrudes või segades südamestimulaatori tööd.

Kokkuvõtteks tuleb märkida, et enamikes Euroopa riikides on elektroonilise valve kasutamine kombineeritud teiste alternatiivsete karistuslike sanktsioonide või meetmetega, mis on kohtulikult kehtestatud kas kohtueelsel või karistuslikul etapil. Seega saab elektroonilise valve tulemuslikkust tõsta kriminaalhooldusametnike töökorralduse muutmisega, kohustuslike kohtueelsete ettekannetega, toimepandavale seaduserikkumisele reageerimise operatiivsuse tase tõstmisega, üldise koostöö arendamisega kriminaalhoolduse ja prokuratuuri, kohtute ning ülejäänud justiitsministeeriumi poolt hallatavate asutustega. Hetkel sellisel kujul eksisteeriva elektroonilise valve süsteemi põhiliseks probleemiks on latentne ehk teisisõnu varjatud kuritegevus, mis väljendub õiguskaitseorganitele teadmata ja registreerimata kuritegude näol. Probleemiks on see eelkõige selle pärast, et kõikidest registreeritud ehk ametlikest kuritegudest lahendatakse ainult mingi osa. See tähendab, et viiakse lõpule kohtueelne uurimine ning antakse kriminaalasi kohtule üle. Seega kuritegevuse ja seda mõjutavate meetmete rakendamise hindamisel võib opereerida ainult lõpuni lahendatud kriminaalasjadega. Vastasel juhul ei ole võimalik kuriteo põhjustamise tegureid ja süüdistatava karakteristikaga kokku asetada. Sellega seonduvalt tekib vajadus kriminaalhooldusameti töökorralduse detailseks analüüsiks, kriminaalhooldusametnike töökohustuste laiendamist näiteks monitooringu kellaaegade suhtes ja tehniliste seadmete rohkem tehnoloogiliste vastu vahetamine. Tänu sellele kuritegevuse ennetamine säästab täitevõimu ja kohtuvõimu koormust ning aitab ühiskonda turvalisemaks muuta ja samuti ka kuriteo menetlemisega kaasnevaid halduskulusid kokku hoida.

KOKKUVÕTE

Justiitsministeeriumis läbiviidud uuringus retsidiivsusest Eestis analüüsiti nende isikute retsidiivsust, kelle suhtes erineval otstarbel kriminaalmenetlus lõpetati. Muuhulgas analüüsiti vanglast vabanenute isikute retsidiivsust. Analüüsi tulemusena selgus, et kahe aasta jooksul kohtuotsusega uues kuriteos süüdimõistetute kõrgeim retsidiivsusmäär oli reaalselt vanglakaristust kandnud isikutel. Vanglakaristust lõpuni kandnud isikutest sattus vanglasse ühe aasta jooksul tagasi üks viiendik. Sellest tulenevalt seadis autor lõputöö eesmärgiks teoreetiliselt-õiguslike ja organisatsiooniliste meetodite väljatöötamist, mis aitaksid parandada ja tõhustada alternatiivsete karistusmeetmete rakendamist elektroonilise valve abil. Siit kujunes järgnev hüpotees: elektroonilist valvet kui vangistusele alternatiivse karistusmeetme rakendamist võib nimetada tulemuslikuks, kui vanglakohtade arvu vähenemise tagajärjel alaneb seeläbi Eestis kuritegevuse retsidiivsuse määr.

Selleks, et täita lõputöös sätestatud eesmärgid, pidi autor vajalikuks analüüsida karistust täitvate asutuste ja institutsioonide moodustamist ja arengut nii Eestis kui välismaal. Samuti oli vajalik analüüsida kriminaalhooldusasutuste raskusi ja probleeme karistuse kehtestamise õiguslikku reguleerimise alal. Analüüsi teel pidas autor vajalikuks leida tõestust, et kui kinnipeetav on vanglas isoleeritud, siis on tema õigused intensiivsemalt riivatud kui nad oleksid elektroonilise jälgimise all ning et lühiajalisele vangistusele alternatiive rakendades väheneb Eestis korduvkuritegevuse määr.

Esimeses peatükis analüüsiti vabadusekaotusliku karistuse kujunemist ja arengut Eestis ja välismaal ning elektroonilise valve olemust ja kontseptsiooni ning selle rakendamist karistusõiguses Jõuti järeltulele, et muudatuste sisseviimine Eesti karistusüsteemi oli tingitud muudatustest Eesti karistusõiguses. Eelkõige tekkis vajadus vastandada Eesti karistuspoliitikat Euroopa Liidu standartidega ja rakendada nendele standarditele vastavaid seadusi. Välismaa praktika analüüsil saadud tulemus näitas, et elektroonilise valve kui sanktsiooni eesmärgiks peetakse mitmete sotsiaalsete ja õiguslike probleemide lahendamist, eelkõige vanglates süüdimõistetute arvu vähendamist ja samuti madala raskustasemega ehk teise astme kuriteo sooritanud süüdistatavatele karistuse määramist ilma ühiskondlikku isolatsioonita. Lisaks selgitati lõputöös lahti elektroonilise valve mõistet, millal ja kellele seda rakendatakse ja millised seadused ja määrused seda reguleerivad ning millised eeldused selleks täidetud peavad olema. Tulemuseks saadi, et elektroonilist valvet võib mõista kui kinnipidamisasutuste poolt

organiseeritud, seadusliku ja tehnilise tegevuse kogumit, mis hõlmab elektrooniliste vahendite kasutamist õigusrikkujate vabaduse piiramiseks ning nende käitumise jälgimiseks ja kontrollimiseks. Antud tegevuse raames kogutakse ja edastatakse teavet, et ennetada, pärssida ja avalikustada süüdistatavate poolt seaduse rikkumisega seotud korraldusi.

Teises peatükis analüüsiti vangistuse negatiivseid mõjusid kinnipeetavatele ja alternatiivse karistusliku meetme kasutamise tõhusust vangistusega kaasnevatele negatiivsetele aspektidele. Jõuti järeldusele, et vaatamata sellele, et vangistustusele alternatiivsete karistusmeetmete integreerimine on teoreetilises ja praktilises mõttes vangistusega kaasnevate probleemide lahendamisel kasulik, on elektroonilise valve rakendamine üksikisikule kulukam, kui tema vangis hoidmine. Samas on riigieelarve pidevas muutuses ja seda on võimalik vastavalt korrigeerida, vältimaks prisoneerumise laastavat mõju indiviidile. Statistikat ja küsitlusi analüüsides tuli märkida, et elektroonilise valve kohaldamine vangistusest tingimisi vabanemisel, vahistamise asendamine elektroonilise valvega ning kriminaalhoolduse tingimuste rikkumisel lisakaristusena elektroonilise valve rakendamine oli näidanud positiivseid tulemusi. Antud karistusmeede võimaldab vähendada kinnipeetavate arvu, mis kajastub positiivselt vangla halduskoormuse osalisel vähenemisel. Samuti elimineerib see kuigi lühiajalise, kuid sellegipoolest vangistuse negatiivset mõju indiviidile, aidates seeläbi õigusrikkujatel ühiskonda integreeruda ja isiku kriminogeenset käitumist vähendada, mis omakorda vähendab korduvkuritegevust. Samas, seostub elektroonilise valve seadmete kasutamine organisatsiooniliste ja halduslike probleemidega, nagu näiteks seadmete kulukus, keerulisus ja kriminaalhooldusorganisatsiooni tegevuses koormuse suurenemine.

Kolmandas peatükis analüüsiti elektroonilise valve sobitumist isiku põhiõiguste ja vabaduste kaitse kontseptsiooni ning tehti ettepanekuid antud alternatiivse karistusmeetme õigusliku regulatsiooni parandamiseks ja tõhustamiseks. Jõuti järeldusele, et alternatiivsed karistuslikud meetodid aitavad isiku põhiõiguste edendamisel karistusõiguslikus süsteemis. Elektroonilise valve kohaldamise meetodeid võib pidada efektiivseks, arvestades asjaoluga, et antud lõputöö raames mõõdab autor efektiivsust kriminogeensuse tase, ülevangistatuse ja korduvkuritegevuse vähendamisega. Lühiajaliselt kinnipidamisasutustes viibimine kahjustab olulisemal määral isiku liikumisvabadust ning õigust privaatsusele. Elektroonilise valve kasutamise kohta on kehtestatud riigiti seadusandlus, antud Euroopa Nõukogu poolt soovitusi ning loodud põhiõiguste rikkumiste tuvastamise süsteem. Sellest tulenevalt ei leia põhjendust need argumendid, mis väidavad, et isiku keha küljes oleva seadme kandmine võib piirata selle isiku põhiõigusi, selliseid nagu

liikumisvabadus ja õigus privaatsusele ja eraelu puutumatusel. Kuna igasuguste audiovisuaalsete, elektrooniliste ja muude tehniliste vahendite kasutamise järelevalve abivahenditena on suunatud üksnes seaduse poolt loodud legitiimsel eesmärgil saavutamiseks. Selleks eesmärgiks ongi õigusrikkujate kontroll ning taoline kontroll ei piira isiku inimõigusi ega ei oma mõju isiku inimväärikuse säilimisele.

Elektroonilise valve meetodi tõhustamiseks soovib autor järgmist: Esiteks, tuleb välja selgitada territoriaalselt kõige kõrgema retsidiivsuse tasemega piirkond Eestis ning kasutada seal elektroonilise valve uue generatsiooni tehnoloogiat seadusega sätestatud pikkuse vältel. Regulaarselt viia läbi korduvkuritegevuse dünaamika analüüs elektroonilise valve alt vabanenute seas. Teiseks, riskianalüüsi abil piiritleda riskigrupp, mis peale elektroonilise valve teostamist jääb siiski korduvkuritegevusele kalduvaks ning selgitada välja, millised tegurid seda põhjustasid. Asukohajärgse järelevalve tehnoloogia kasutamine ei saa kaasa tuua suhtumise muutumist kuritegelikus käitumises sel viisil, nagu selleks kohaldatud kriminaalhooldussüsteemid on loodud tegema. Üldise antisotsiaalse käitumise lõpetamiseks, peab elektrooniline valve olema kasutuses koos meetmetega, mis on suunatud taolise käitumise peatamiseks ehk kohandatud individuaalselt igale õigusrikkujale. Taolisteks meetmeteks võivad olla sõltuvusprobleemi ravi, viharavi vajadus, tööhõive oskuste arendamine.

Kui kõrge kuritegevuse retsidiivsustasemega piirkond on leitud ja riskianalüüsi abil korduvkuritegevusele kalduv riskigrupp piiritletud, siis võib karmistada sanktsioone seoses elektroonilise valve seadmete eemaldamise või selle katsega, rikkumise ning muu kahjustamisega. Lisaks peaks seaduses täpsustama, kellele ei ole võimalik elektroonilist valvet rakendada. Nendeks peaksid olema olla välismaa kodanikud, kodakondsuseta ja elamisloata isikud, alalist elukohta Eestis mitteomavad isikud, kuna nimetatud isikud ei kategoriseeru elektroonilise valve täideviimise korra tingimuste alla. Kohtupraktikat analüüsid selgus ka, et paljud kriminaalhooldusalused olid uue kuriteo sooritanud alkoholihoobes. Nagu selgus riigikohtu õigusteabe- ja koolitusosakonna kohtupraktika analüüsimisel, on elektroonilise valve all olevatel süüdimõistetutel endiselt alkoholi tarvitamine probleemiks, mistõttu suureneb nende puhul oht sooritada mõni korduskuritegu. Kuid ainuüksi elektroonilise valve kasutamine saab ainult lühiajaliselt olla efektiivne kriminaliseerumise riskide vähendamisel. Kohus peaks aktiivselt kriminaalhooldusalusele täiendavaid kohustusi määrama. Selleks, et saavutada pikaajalised tulemused ning aidata kaasa kriminaaliseerimise taseme langusele, peab antud järelevalve meetod olema kombineeritud sõltuvusraviga ja muu abi sekkumisega. Sellest

tulenevalt on autori ettepanekuks viia alkoholi ja keelatud ainete kontrollimist uuele tasemele, ehk kriminaalhooldusorganisatsioonid alkoholi tarbimist kontrollivate seadmetega varustada. Näiteks on Ameerika Ühendriikides praegusel ajal kasutuses patenteeritud toode ettevõtjalt Scram Systems. See on selline seade, mis tagab ööpäevase jälgimise suurenenud riskiga või kõrgema alkoholivajadusega kriminaalhooldusalustele. Selline seade teostab automatiseeritud, mitteinvasiivset kontrolli ja kõrgtehnoloogilist proovide võtmist isiku kehalt.

Riigikohtu õigusteabe- ja koolitusosakonna kohtupraktika analüüs vahistamise asendamise elektroonilise valveta näitas, et kohtueelsete ettekannete osakaal valitava karistusmeetme korral on üsna oluline. Seega võiks orienteeruda Euroopa Nõukogu 2014. aastal valminud soovitustele ja rohkem kaasata vangla ja kriminaalhooldusametid otsuse langetamisel. Lisaks, vajab analüüsimist seni kõrvale jäetud küsimus, mis põhineks arstlikul arvamusel tervisekahjustuste kindlakstegemisel kuivõrd elektrooniline jalavõru, mobiilsete või statsionaarsete juhtimisseadmete kasutamine võib negatiivset mõju selle kasutajale avaldada, näiteks hõõrudes või segades südamestimulaatori tööd.

Tänu loetletud soovitustele säästab kuritegevuse ennetamine täitevvõimu ja kohtuvõimu koormust ning aitab ühiskonda turvalisemaks muuta ja samuti ka kuriteo menetlemisega kaasnevat halduskulusid kokku hoida.

SUMMARY

ELECTRONIC MONITORING AS SUBSTITUTE METHOD TO IMPRISONMENT, ITS REGULATION AND ITS PLACE IN ESTONIAN CRIMINAL LAW

Marina Lukina

The recidivism survey carried out by the Ministry of Justice analysed the recidivism of persons whose criminal proceedings were dismissed for different reasons. Among other things, the recidivism of those individuals who were released from prison was analysed. The study revealed that the persons who were convicted of a new criminal offence within two years and who had served an actual prison sentence had the highest recidivism rate. One-fifth of those who had completed their prison sentence found themselves back in prison within one year. Thus, the author set as a goal of this thesis to develop theoretical-legal and organisational methods that would improve and enhance the implementation of punitive measures by electronic surveillance. The following hypothesis was formulated: electronic surveillance as an alternative punishment for imprisonment can be described as effective if the number of prison places decreases and thereby, the rate of recidivism in Estonia decreases.

In order to meet the goals set out in the thesis, the author needed to analyse the formation and development of establishments and institutions that execute the sentences both in Estonia and abroad. Furthermore, it was necessary to analyse the difficulties and problems of the probation services in the field of the legal regulation of the imposition of penalties. The author considers that it is necessary to find evidence that would confirm the hypothesis that if a prisoner is isolated in prison his or her rights are more intensively violated than if being under electronic surveillance.

The first chapter questioned the formation and development of custodial sentences in Estonia and abroad, the nature and concept of electronic surveillance and its application in criminal law. It can be established that the introduction of changes to the Estonian penal system was due to changes in Estonian penal law. Above all, there was a need to compare Estonian criminal law with European Union standards and amend the legislative acts in a way that they would correspond to those standards. The result of the analysis of foreign practice showed that the goal of electronic surveillance as a sanction is to solve several social and legal problems, in particular,

to reduce the number of convicted offenders in prison and also to punish those offenders who have committed low-gravity or in other words second degree criminal offence without social isolation. In addition, the concept of electronic surveillance was outlined, when and to whom it is applied and which laws and regulations govern it, and which assumptions have to be met. The result is that electronic surveillance can be understood as a set of organised legal and technical activities organized by detention facilities, including the use of electronic means to restrict the freedom of designated persons and to monitor and control their behaviour. Through the activity, the information is collected and transmitted to prevent, discourage, and disclose instructions related to the infringements of the law by the accused.

The second chapter analysed the negative effects of imprisonment on convicts and the effectiveness of using an alternative custodial measure to overcome the negative aspects accompanied by incarceration. It was concluded that despite the fact that the integration of alternative punishment measures is useful in the theoretical and practical terms and based on the fact that it helps to solve the problems related to the imprisonment, the application of electronic surveillance to the individuals is more costly than keeping them in prison. At the same time, the state budget rates are constantly changing and they can be corrected to avoid the demoralising impact of imprisonment on individuals. In general, it should be noted that the application of electronic surveillance from imprisonment to parole, the replacement of prison sentence with the electronic detention and the use of electronic surveillance as a supplementary punishment for breach of the conditions of probation have shown positive results. This punitive measure allows the number of detainees to be reduced, which is reflected positively in the partial reduction of the administrative burden of the prisons. It also eliminates the short-term negative impact of imprisonment on personal characteristics, thereby helping offenders to integrate into society and helps to reduce person's criminality, which in turn reduces recidivism. At the same time, the use of electronic surveillance equipment is associated with organizational and administrative problems, such as the cost of equipment and the increased workload for the probation service.

The third chapter analysed the compliance of electronic surveillance with the concept of the protection of person's fundamental rights and freedoms and made suggestions to improve and make the legal regulation of this alternative sanction more effective. It was concluded that alternative punitive methods help to promote relevant fundamental rights in the criminal justice system. Techniques for applying electronic surveillance can be considered effective given the fact that, within this thesis, the author measures the effectiveness using the following indicators:

criminality levels, over imprisonment, reducing recidivism. Staying in detention facilities for a short period of time significantly affects the freedom of movement of the person and the right to privacy. There is national legislation on the use of electronic surveillance, recommendations made by the Council of Europe and a system for detecting violations of fundamental rights. Consequently, the argument that wearing the ankle monitor may restrict the fundamental rights of a person such as freedom of movement and the right to privacy cannot be justified. The monitoring of the use of all kinds of audio-visual, electronic and other technical means is intended solely to achieve a legitimate objective established by law. The purpose is to control the offender and does not limit the person's human rights and does not violate human dignity.

To enhance electronic surveillance, the author recommends the following: firstly, the region with the highest level of recidivism in Estonia must be identified and the new enhanced technology of electronic surveillance should be used there for a specific length of time required by law. The dynamics of recidivism among those released from electronic surveillance should be regularly monitored. Secondly, the risk group should be determined, who, after being under electronic surveillance, will remain prone to recidivism. The factors that cause the behaviour should be identified. The use of location monitoring technology cannot lead to a change in attitudes towards criminal behaviour the same way the probation systems do. In order to put an end to general anti-social behaviour, electronic surveillance must be used in conjunction with measures aimed at stopping such behaviour. These have to be tailored to suit each individual offender. Such measures may include the treatment of addiction problems, the need for anger management, and the development of employment skills.

When a high crime recidivism area is identified and a risk group that is prone to recidivism by risk analysis is defined, then sanctions may be tightened up related to the removal of electronic surveillance equipment or the attempted removal, violation or any other damage. In addition, the law should outline a group of individuals that cannot have electronic surveillance. These should be foreign nationals, stateless persons and persons without a residence permit, persons who do not have permanent residence in Estonia, as these persons do not categorize under the conditions of the execution of electronic surveillance. After analysing the case-law, it also became clear to the author of this thesis that many individuals under probation had committed a new criminal offence under the influence of alcohol. The case law analysis of the Legal Information and Training Department of the Supreme Court revealed that the alcohol consumption is still a problem for the sentenced persons under electronic surveillance. Therefore, they are at increased

risk of committing a repeated offence. The fact that the court imposes additional obligations, such as rehabilitation, is effective. However, the use of electronic surveillance alone can only be effective in minimizing the risks of criminalization in the short term. In order to achieve long-term results and contribute to a reduction in the level of criminalization, this monitoring method must be combined with addiction treatment and other assistance. Consequently, the author's proposal is to bring control of alcohol and banned substances to a new level, i.e. to provide probation organizations with equipment to control alcohol consumption. For example, a patented product from Scram Systems is currently in use in the United States. It is a device that ensures 24/7 tracking of persons who are under probation and who are under a high-risk or previous high alcohol consumption history. The machine performs automated, non-invasive monitoring and high-tech sampling from a person's body.

The Legal Information and Training Department of the Supreme Court analysis related to the replacement of detention with electronic surveillance showed that the pre-trial report related to the chosen punitive measure is relatively important. Thus, the recommendations of the Council of Europe in 2014 could be followed and also, prison and probation services could be more involved in the decision-making. Furthermore, there is one issue that has not yet received enough attention is the medical opinion of detecting the damage to health. Presumably, the use of electronic ankle tag, mobile or stationary control devices can have negative impacts on the user, for example it can be uncomfortable and create rubbing traces or disturb the work of a pacemaker.

As a result of these recommendations, crime prevention eases the burden of executive and the judiciary powers and helps to make society safer and moreover reduce the administrative costs of dealing with crime.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

1. Teadusraamatud

Hersch, J. Human Rights in Western Thoughts. 1986. Diemer, A. Philosophical Foundations of Human Rights. Paris: UNESCO.

Inimõigused ja nende kaitse Euroopas. Lõhmus, U. 2003. Tartu: Sihtasutus Iuridicum.

Madise, L., Pikamäe, P. Sootak, J. 2014. Vangistusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Koostöös Justiitsministeeriumiga, Tallinn: Juura.

Madise, Ü., Kalmo, H., Mälksoo, L., Narits, R., Pruks, P., Raidla, J., Vinkel, P. 2017. Eesti Vabariigi Põhiseaduse kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.

Saar, J. 2007. Kriminaalpsühholoogia. Tallinn: Juura.

Sootak, J. 2007. Sanktsiooniõigus. Karistuslikud sanktsioonid ja nende kohaldamine. Tallinn: Juura.

Sootak, J. 2015. Kriminaalpoliitika. Tallinn: Juura.

2. Teadusartiklid

Beyens, K., Roosen, M. 2013. Electronic Monitoring in Belgium: a penological analysis of current and future orientations. European Journal of Probation.

Boelens, R.: 2002. Electronic Monitoring in The Netherlands. In: Mayer, M., Haverkamp, R., Levy, R.: (eds): Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe? Freiburg.

Bonta, J., 1999. Corrections Research in Canada: Impressive Progress and Promising Prospects. Canadian Journal of Criminology, 41 (2).

Bonta J., Rooney J., Wallace-Capretta S. 1999. Electronic Monitoring in Canada. Public Works and Government Services. Canada.

Clemmer, D. 1940. Prison Community. New York: Holt.

Dahlen, K., Johnson, R. 2010. The Humanism is in the Details: An Insider's Account of Humanistic Modifications to a Cognitive-Behavioral Treatment Program in a Maximum-Security Prison. The Prison Journal 90(1), SAGE Publications.

Haney, C., Lynch, M. 1997. Regulating prisons of the future: A psychological analysis of Supermax and solitary confinement. *New York University Review of Law and Social Change*, Vol 23.

Haverkamp, R., 2002. Elektronisch überwachter Hausarrestvollzug: Ein Zukunftsmodell für den Anstaltsvollzug? Eine rechtvergleichende, empirische Studie unter besonderer Berücksichtigung der Rechtslage in Schweden. Max Planck Institute, Freiburg.

Hucklesby, A. 2008. Vehicles of desistance? The impact of electronically monitored curfew orders. *Criminology and Criminal Justice* 8.

Hucklesby, A., 2009. Understanding offenders compliance: A case study of electronically monitored curfew orders. *Journal of Law and Society* 36(2), Cardiff Law School, Cardiff.

J., R. Lilly. R. A. Ball. 1987. Brief History of House Arrest and Electronic Monitoring. *Northern Kentucky Law Review* Vol: 13 Issue:3.

Kangur, J. 2009. Kriminaalõigusest globaliseeruvast maailmas. Avaldatud: „Õiguse sotsiaalsest olemusest“ Koostaja Kaugia, S. Tartu: Audentes University. <http://www.xn--taastavigus-lfb.ee/Kriminaal%C3%B5igusest%20globaliseeruvast%20maailmas.pdf> (20.09.2018)

Killias M., Gillieron G., Kissling I., Villetaz P. 2010. Community service versus electronic monitoring – what works better. Results of randomized trial, *British Journal of Criminology* 50.

Kimmel, K. 2000. Edukas võitlus kuritegevusega eeldab ajakohast ja sihipärasest riiklikku kriminaalpoliitikat. *Juridica* IV/.

Lappi-Seppälä, T. 2012. Criminology, crime and crim.justice in Finland. *European Journal of Criminology*, March; vol. 9, 2.

Megargee, E. 1976. Population density and disruptive behaviour in prison settings. In Cohen, A., Cole, F., Bailey, R. *Prison Violence*. Lexington, MA: Lexington Books.

Nacci, P., Teitelbaum, H., Prather, J. 1977. Population density and inmate misconduct rates in the federal prison system. *Federal Probation*, Vol 41.

Nellis, M. 2004. The ‘Tracking’ Controversy: The Roots of Mentoring and Electronic Monitoring. *Youth Justice*, August, vol. 4, 2.

Nellis, M. 2009. Surveillance and Confinement: Explaining and Understanding The Experience of Electronically Monitored Curfews. – *European Journal of Probation*, Vol 1, No 1.

Nunes, J.R. 2003. The Portuguese Pilot Project on Electronic Monitoring. In: Mayer, M., Haferkamp, R., Levy, R. (Eds.): *Will Electronic Monitoring Have a Future in Europe?* Freiburg.

Padgett K., Bales W., Blomberg T. 2006. Under Surveillance: an empirical test of the effectiveness and implications of electronic monitoring. *Criminology and Public Policy*, 5(1)

Paulus, P. 1988. Prison Crowding: A Psychological Perspective. New York: Springer Verlag.

Pikamäe, P. 2013. Eesti karistusõigus: XX sajandi reformidest Euroopa Liidu karistusõiguse sünnini. Välja otsitud Kriminaalpoliitika.ee kodulehelt https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/eesti_karistusõigus_xx_sajandi_reformidest_euroopa_liidu_karistusõiguse_sunnini_priit_pikamae.pdf (07.09.2018)

Põbo, M. 2011. Vangide arvu vähendamise tagamaad. Juridica X.

Reinthal, T. 2010. Karistusõiguse suund – ülekriminaliseerimine?. Juridica., nr 10.

Rosin, K. 2015. Euroopa Liidu kriminaalõiguse areng Lissaboni leppe jõustumise järel. Juridica IX.

Salla, J. 2014. Karistuse asendamist ja karistusest vabastamist puudutavad muudatused. Juridica: VIII.

Toomingas, C. 2016. Inimväärikust alandava kohtlemise kriteeriumid ning nende rakendamine kinnipidamistingimuste hindamisel. Euroopa Inimõiguste Kohtu ja Riigikohtu halduskolleegiumi seisukohad. Juridica.

U.S. Department of Justice. 2011. Office of Justice Programs. National Institute of Justice. Electronic Monitoring Reduces Recidivism. September, NCJ 234460.

Vanhaelemesch D., Vander Beken T. 2012. Electronic Monitoring: convicts experiences in Belgium. Social Conflicts, Citizens and Policing, Government of Security Research paper series (GofS), series 6, Antwerp.

Vilms, K. 2005. Selge eestikeelne akt Euroopa Liidu õiguse kontekstis. Õiguskeel, nr 1.

Wennerberg I. 2012. High level of support and high level of control: an efficient Swedish model of electronic monitoring. In Nellis M., Beyens D., Kaminski D. Electronically Monitored Punishment: International and Critical Perspectives. Routledge, London.

3. Eesti õigusaktid

Avaliku teenistuse seadus – Riigi Teataja I, 06.07.2012.

Eesti Vabariigi Põhiseadus – RT I, 15.05.2015, 2.

Elektroonilise valve täitmise ja järelevalve kord – Riigi Teataja I, 2007, 20, 334.

Karistusseadustik RT I, 13.03.2019.

Karistusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus – RT I, 19.03.2019.

Vangistusseadus — Riigi Teataja I, 2000, 58, 376.

4. EL-i ja rahvusvahelised õigusaktid

Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon – Riigi Teataja II 2010, 14, 54.

Protokoll nr 4 Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni juurde teatud õiguste ja vabaduste kindlustamisest, mis ei ole lülitatud konventsiooni ja sellega kaasnevasse esimesse protokoll. 1963. Strasbourg.

5. Eesti kohtulahendid

RKKKo 27.02.2012, 3-1-1-9-12.

RKKKo 22.02.2011, 3-1-1-110-10.

RKKKo 27.02.2012, 3-1-1-9-12.

6. Elektroonilised allikad

Justiitsministeerium. Vanglateenistus. Vangide ja kriminaalhooldusaluste arv. <http://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vangide-ja-kriminaalhooldusaluste-arv> (10.05.2019)

Rootsi Ülemkohtu koduleht. 2009. Intensiivne elektrooniline järelevalve. <http://www.hogstadamstolen.se/Funktioner/English/Legal-proceedings/Criminal-sanctions/Foot-tag/> (29.09.2018)

Scram Systems- Continuous Alcohol Monitoring. <https://www.scramsystems.com/products/scram-continuous-alcohol-monitoring/> (09.05.2019)

Vanglateenistuse koduleht. Karistuse kandmine, kriminaalhooldus, kriminaalhoolduse õiguskorraldus. <http://www.vangla.ee/et/kriminaalhooldus/kriminaalhoolduse-oiguskorraldus> (14.09.2018)

Vanglateenistuse koduleht. Karistuse kandmine, kriminaalhooldus. <http://www.vangla.ee/et/karistuse-kandmine/kriminaalhooldus> (14.09.2018)

Vanglateenistus. Vanglateenistuse 2018. aasta ülevaade. <https://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vanglateenistuse-2016-aasta-ulevaade> (04.04.2019)

Vanglateenistuse koduleht. Vangistuse kulud. <https://www.vangla.ee/et/uudised-ja-arvud/vangistuse-kulud> (21.09.2018)

7. Muud allikad

Ahven, A., Kruusement, A., 2013. Elektroonilise valve kohaldamine. Kriminaalpoliitika analüüs Nr 2/. 1.04.2013. http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/elektroonilise_valve_kohaldamine_2-2013.pdf (18.09.18).

Ahven, A., Roots, A., Sööt, M-L. 2018. Retsidiivsus Eestis 2017. Kriminaalpoliitika uuringud nr27. Justiitsministeerium. (http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/retsidiivsus_eestis_2017.pdf) (20.10.18).

Ahven, A., Salla, J., Vahtrus, S., 2010. Retsidiivsus Eestis. Tallinn, Justiitsministeerium. http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/retsidiivsus_eestis_justiitsministeerium._2010.pdf (09.09.2018).

Ahven, A., Leps, A., Tammiste, B., Tamm, K., Tüllinen, K., Kaldur, K-K., Kruusmaa, K-C., Lindsalu, P., Rohtla, R., Solodov, S., Kõiv, T. 2016. Kuritegevus Eestis 2015, Kriminaalpoliitika uuringud., Tallinn: Justiitsministeerium http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_2015.pdf (09.09.2018).

Ahven, A., Kruusmaa K-C., Leps, A., Tamm, K., Tammiste, B., Tüllinen, K., Solodov, S., Sööt, M-L. 2017. Kuritegevus Eestis 2017, Kriminaalpoliitika uuringud., Tallinn: Justiitsministeerium. http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuseestis_2017_veebi01.pdf (09.09.2018).

Confederation of European Probation. Conference on electronic monitoring in europe. Back to the future. 2016. Riga, Latvia. <http://www.cep-probation.org/wp-content/uploads/Report-EM-2016-.pdf> (10.04.2019)

Council of Europe. Committee of Ministers. Recommendation Rec (2000)22 of the Committee of Ministers to member states on improving the implementation of European rules on community sanctions and measures. Adopted on 29.11.2000. [http://pjpeu.coe.int/documents/3983922/6970334/CMRec+\(2000\)+22+on+improving+the+implementation+of+the+European+rules+on+community+sanctions+and+measures.pdf/1bf1b190-bdc4-4e41-af97-19056efa41a7](http://pjpeu.coe.int/documents/3983922/6970334/CMRec+(2000)+22+on+improving+the+implementation+of+the+European+rules+on+community+sanctions+and+measures.pdf/1bf1b190-bdc4-4e41-af97-19056efa41a7) (16.03.2019)

Eesti Vabariigi põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne 2012. <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-15/> (18.09.18)

Electronic monitoring: recommendation CM/Rec (2014) 4 (2016). Adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 February 2014 and explanatory memorandum. Strasbourg : Council of Europe.

Euroopa Nõukogu konverents 1997. Kinnipeetavad ja karistuspoliitika Eestis, Lätis ja Leedus. Stockholm, 22.-24. oktoober / Rootsi Vangla- ja Kriminaalhooldusamet ja Euroopa Nõukogu.

Effective surveillance for homeland security : balancing technology and social issues / edited by Francesco Flammini, Roberto Setola, Giorgio Franceschetti. Boca Raton, 2013. FL [etc.] : CRC Press.

Elkin, W. 1957. The English Penal System. Penguin.

Electronic monitoring : recommendation CM/Rec (2014) 4 / 2016. Adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 19 February 2014 and explanatory memorandum. Strasbourg : Council of Europe.

Gendreau, P. & Goggin, C. (1999). The Effects of Prison Sentences on Recidivism. User Report: 1999-3. Solicitor General Canada, 340 Laurier Avenue West, Ottawa. <http://www.prisonpolicy.org/scans/e199912.htm> (07.09.2018).

Grünberg, M., 2013. Kriminogeensete riskide hindamine. Vanglateenistuse õpik. Justiitsministeerium.

Hess, B. B., Markson, W. E., Stein, J. P. 2000. Sotsioloogia. Külim.

Inimõigused Eestis. 2012. Eesti Inimõiguste Keskuse aastaaruanne.2011. SA Eesti Inimõiguste Keskus.

Justiitsministeeriumi koduleht. Kriminaalpoliitika arengusuunad. Tallinn 2017. <http://www.just.ee/et/kriminaalpoliitika-arengusuunad> (18.09.18).

Justiitsministeerium, Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2018 seletuskiri. http://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/seletuskiri_kriminaalpoliitika_arengusuunad_aastani_2018.pdf (14.10.18).

Justiitsministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2016-2019. Eesti Justiitsministeerium, 2015, https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/justiitsministeeriumi_arengukava_2016-2019.pdf (09.09.2018).

Justiitsministeeriumi valitsemisala arengukava aastateks 2019-2022. Eesti Justiitsministeerium, 2017, https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/justiitsministeeriumi_arengukava_2019-2022.pdf (09.09.2018).

Justiitsministeeriumi koduleht. Pevkur: 2014. aasta on karistusõiguse korrastamise aasta. <https://www.just.ee/et/uudised/pevkur-2014-aasta-karistusõiguse-korrastamise-aasta> (07.09.2018).

Kriminaalhoolduse standardid.2017, Jõhvi. https://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumendid/krh_standardid_14.12.2017.pdf (19.11.2018).

Kristoffersen, R. 2016. Correctional Statistics of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden 2011 – 2015. University College of Norwegian Correctional Service.. Lillestrøm: Kriminalomsorgen.

https://www.kriminalvarden.se/globalassets/publikationer/kartlaggningar-och-utvarderingar/nordic_statistics_2011-2015.pdf (11.09.2018)

Kikas, L., Kulo, K., Lilleleht, A., Meho, K., Oja, M., Pae, A., Peemot, P., Tükk, M., Vanglateenistuse aastaraamat 2015.

Lang, K., 2002 Vanglateenistus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Meie ühine vastutus. 1997. Rootsi kriminaalpreventsiooni põhimõtted. Rootsi Justiitsministeerium, Rootsi Kriminaalpreventsiooni Nõukogu. Väljaandja: Kriminaalpreventsiooni Nõukogu. Tallinn.

Multilateral Meeting on Electronic Monitoring . 2014. Strasbourg. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ab8e6> (17.03.2019)

Nellis, M., 2015. Standards and Ethics in Electronic Monitoring. Handbook for professionals responsible for the establishment and the use of Electronic Monitoring. Council of Europe.

Professional Training Series No. 1. 1994. Human Rights and Social Work. A manual for Schools of Social Work and the Social Work Profession. Centre for Human Rights Geneva, United Nations. New York and Geneva.

Rahandusministeerium. 2019. aasta riigieelarve seaduse seletuskiri.

Recommendation CM/Rec(2010)1 of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules. (Adopted by the Committee of Ministers on 20 January 2010 at the 1075th meeting of the Ministers' Deputies).

Rootsi Riikliku Kriminaalpreventsiooni Nõukogu (BRÅ) väljaanne 1997. Our Collective Responsibility: A National Programme for Crime Prevention, PO Box 6494, 113 82, Stockholm.

Statistics Norway, Key figures for the population. 2018, Statistics Norway's Information Centre. Statistics <https://www.ssb.no/en/befolkning/nokkeltall/population> (21.11.2018)

Tamm, K., Kruusement, A. 2012. Elektroonilise valvega lähenemiskeelu kohaldamise analüüs. (Kriminaalpoliitika analüüs ; 2012, nr. 2) Tallinn: Justiitsministeerium.

The Swedish National Council for Crime Prevention. Crime statistics - The Prison and Probation Service. <https://bra.se/bra-in-english/home/crime-and-statistics/crime-statistics/the-prison-and-probation-service.html> (09.09.2018)

United Nations: General Assembly. United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules). A/RES/45/110, 68th plenary meeting, 1990. <http://www.un.org/documents/ga/res/45/a45r110.htm> (11.09.2018)

Tšitškan, A., Sikka, K. 2018. Vahistamise asendamine elektroonilise valvega. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe- ja koolitusosakond

Wennerberg, I., Marklund, F., Niméus, O., 2005. Effects of prison-release using electronic tagging in Sweden : report from a trial project conducted between 2001 and 2004. Stockholm : Brottsförebyggande rådet (BRÅ): Fritze [distributör].

Ürpus, A. 2013. Eluaegne vangistus. Eluaegse vanglakaristuse kandmine ja sellest vabastamine. Tallinn: Multiprint.